

SUÇA KARIŞMIŞ ÇOCUKLARIN REHABİLİTASYON SÜRECİNDE DİN - İSTANBUL GAZİOSMANPAŞA ÖRNEĞİ

Merve ŞAHİN

Özet

Çocuk suçluluğu, dünyada üzerine çalışmaların devam ettiği, suç konusundaki önemli alt başlıklardan biridir. Türkiye de son yıllarda artan çocuk suçluluğu nedeniyle çocuk ve suç kavramı üzerine çalışmalarını arttırmıştır. Çalışmanın yapıldığı Gaziosmanpaşa ilçesi de, çocuk suçluluğu konusunda İstanbul'daki ilçe sıralamasında 11. sıradadır. Bu sebeple suçu önlemek adına ilçede çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Suç, Çocuk ve Din başlıklarında yaptığım literatür çalışmalarında, Türkiye'de yoğun çalışılmamış bir başlık olduğunu, yurtdışında yapılan çalışmaların da Durkheim ve Weber'in din anlayışından beslendiğini görerek bu çalışmayı başlatmış bulunmaktayım. Şüphesiz sosyal hayatı düzenleyen din ve suç arasındaki bağlantı göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Yaptığım literatür çalışması sonucunda Din, Suç ve Çocuk konularının Türkiye'de yoğun çalışılmamış olduğunu tespit ettim. Yurtdışında yapılan çalışmaların da Durkheim ve Weber'in din anlayışından beslendiğini görerek bu çalışmayı başlatmış bulunmaktayım. Çalışmanın amacı suça karışmış çocukların rehabilite edilme sürecinde din faktörünün önemine vurgu yapmaktır. Bunun yanında suça karışan çocukların aileleri ile dini eğitim almaları arasında bir ilişki olup olmadığını inceleme, çocukların en fazla karıştığı suçları belirtme, dini eğitim almış ve hayatının hiçbir aşamasında din eğitimi almamış çocuklar arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bir farkındalık oluşturulması da amaçlarımız arasındadır. Araştırmamızın konusu bireylerin toplum içinde konuşmaktan ve bilgi vermekten hoşlanmadıkları durumlar olduğundan bazen amacımıza ulaşmada yetersiz kaldığımız kısımlar olmuştur. Bu araştırmaya Nicel Araştırma modellerinden deneysel teknik kullanılarak başlanmıştır. Ancak bu modelin sonuca gitmede yetersiz olduğu düşünülerek mülakat ve gözlem usulü ile görüşmeler sürdürülmüştür. Araştırmanın evrenini İstanbul İli Gaziosmanpaşa ilçesindeki 2016-2017 yıllarında isimleri herhangi bir suça karışmış çocuklar oluşturmaktadır. Belirlenen ilçenin büyüklüğü, suça karışmış çocukların fazlalığı ve her birine ulaşmanın

ekonomik zorluğu ve zaman gücünü göz önünde bulundurularak, araştırma grubu 44 suçta karışmış çocuk ve ailesi ile sınırlandırılmıştır. Verilerin toplanmasında anket, yüz yüze görüşme ve mülakat teknikleri kullanılmıştır. SPSS yöntemi ile sonuçlar tablolastırılmıştır. Veriler ve birbirini etkileyen değişkenler arasındaki bağlantı kurulmuştur. Ulaşılan bulgular çoğu zaman beklentiyi karşılamamakla beraber, çocukların yoğunluklu olarak hangi suçta işledikleri, suç işleme sebepleri ile sosyal hayatları, aile ilişkileri ve demografik özellikleri ile ilgili verileri barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Çocuk, Din, Suçta Karışmış Çocuk, Çocuk ve Suç, Suç ve Din, Din ve Rehabilitasyon

Giriş

Toplumun devamlılığının sağlanması, topluma katılan genç nüfusla gerçekleşmektedir. Çocuk toplumun varlığının devam edebilmesi için önemli bir yere sahiptir. Genç nüfusun var olmadığı toplumlar tükenmekle karşı karşıyadır. Toplumun ve geleceğin inşasının temelinde çocuk yer alır. Bu sebeple çocuk, tarihte toplumların gündeminin ilk sıralarını oluşturur. Suç ise; toplumunun işleyişini sekteye uğratan, bireylerin refahını düşüren bir unsurdur. Toplumun devam ettirilmesinin baş aktörü çocuk olunca, çocuk suçluluğu, var olan toplumun refah seviyesinin yüksek tutulması için ortadan kaldırılması gereken bir yapıya dönüşür. Çünkü; çocuk suçluluğu önlenmediği takdirde problemlerli bir toplum var olacaktır. Toplumun varlığını korumak kadar toplumdaki problemlerli yapıyı ortadan kaldırmakta önemlidir.

Toplumla bu kadar yakın ilişkide olan çocuk ve problemleri en aza indirilmiş toplum ile yakın ilişki halinde olan çocuk suçluluğu, araştırılması gereken konular içerisinde yer almaktadır.

Çocuk ve çocuk suçluluğu üzerine çalışılmaya karar verildikten verilere ulaşmam açısından kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle çocuk suçluluğu ve rehabilitasyon üzerine çalışmamın daha doğru olacağı kanaati oluşmuştur. Araştıracığım konuya karar verdikten sonra

yaptığımız literatür çalışmalarında suça karışan çocukların rehabilitasyon süreçlerinde din konusunun arka planda kalmış olması bizi bu alana yöneltmiştir.

‘Çocuk, insanlık için gelecek, aileler için özünün devamı, eğitimciler için benzer yeni nesiller yetiştirme anlamlarını taşır.’(İmamoğlu, 2015: 12) Geleceğin inşasının temelinde yer alan çocukların, günümüzde aile içi etmenler, çevre faktörü, teknolojinin olumsuz kullanılması, madde kullanımının yaygınlaşması gibi sebeplerden dolayı, kanunların çiğnenmesi ile suça meyillerinin arttığı görülmektedir. Çocuk suçluluğu, yüzyıllardır toplumlar içinde var olan bir konudur. Ancak, tanımı yapılamamıştır. Çocuk suçluluğunda cezalandırma ve kontrol etme girişimlerinin, ilkel toplumlardan günümüz toplumlarına doğru, çocuğun lehine geliştiği görülür. Ayrıca çocuk suçluları, yetişkin benzerlerinden ayrı olarak ele alan genç adalet sisteminin kuruluşu son 150 yılın ürünüdür. Bu durumda çocuk ve suç çalışmaları da çok yeni gündemimize girmektedir. Çocuk ve çocuk suçluluğu üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, çalışmaların birçoğu çocuk suçluluğunun nedenlerini ortaya koymaktadır. Akademik çalışmalarda çocuk suçluluğunun ciddi yer almasının ardından devlet suça karışan çocukları rehabilite edici çalışmalara yönelmiştir. Çok yeni bir çalışma sahası olması itibariyle rehabilitasyon çalışmaları, çocukların sosyal uyumu yakalayabilmeleri, topluma adapte olabilmeleri, ilgi alanlarının belirlenmesi gibi konularda yoğunlaşmıştır. Devletin suça karışan çocuklar üzerinde rehabilitasyon sürecinde görevlendirdiği kurumumuzda, görüşme yaptığımız çocukları ve ailelerini detaylı gözleme olanaklarımız olmuştur. Bu çalışmalar esnasında rehabilitasyon sürecinde din başlığına atıf yapılmaması konunun çalışılabileceği fikrini doğurmuş ve bizi bu alana yöneltmiştir.

Araştırmanın yapıldığı İstanbul ili, Gaziosmanpaşa ilçesi nüfusu ve suça karışan çocukların oranları göz önüne alındığında, İstanbul’da ki 39 ilçede 11.sırada yer almaktadır. Durum böyle olunca ilçede çocuk suçluluğunun önüne geçecek ve suça karışmış çocukları rehabilite etmek, topluma kazandırmak için çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bölgedeki çocuk suçluluğunun yoğunluğu farklı alanlarda çalışma yapmaya olanak sağlamıştır. Din konusu da bunlardan biridir. Hanelerde yaptığımız görüşmelerde, ailelerin

çocukları ile ilişkileri, ailelerin din ile ilişkileri, çocukların din ile ilişkilerini gözlemleme olanağımızın olması, dini eğitim konusundaki eksikliğe dikkatimizi çekmiştir.

Bölgede suça karışan çocukların rehabilitasyon sürecinde yapılan çalışmalar genelde meslek edindirme kursları olmakla birlikte, çocukların rehabilitasyon sürecinde din faktörünün ele alınmadığı görülmüştür.

İşte bu çalışmada, Gaziosmanpaşa ilçesinde, suça karışan çocukların ve ailelerinin din ile ilişkilerinin nasıl olduğu, bölgede hangi suçların yoğunlukta olduğu, dinin işlevlerinin rehabilitasyon sürecinde nasıl etkilerinin olabileceği incelenmiş olup, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak sosyolojik bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesinde 2016 ve 2017 yıllarında ‘Suça Karışmış Çocukların Rehabilitasyon Sürecinde Din’ konusunu ele alan bu çalışmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel verilerin kullanıldığı Nitel Araştırma yöntemlerinden gözlem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Böylece çocukları ve ailelerini buldukları hanede gözlemleyerek, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması sağlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesinde 2016-2017 yıllarında ismi suça karışmış 266 çocuk oluşturmaktadır. Belirlenen ilçenin büyüklüğü ve 266 çocuğa ulaşmanın ekonomik zorluğu ve zaman güçlüğü göz önünde bulundurularak, araştırma grubu 44 çocuk ile sınırlandırılmıştır. Çalışmamızda Gaziosmanpaşa ilçesini seçmemizde suç

oranının yüksek olmasının yanı sıra, ilçede çalıştığımızdan verilere ulaşmanın kolaylığı da etkilidir.

Araştırmada, dosyalarını inceleyip suç çeşitliliklerine göre tezime uygun görüşmeleri gerçekleştirebileceğim amaçlı örnekleme yöntemini kullanmak istesem de, ailelerin görüşmelere müsaade etmemesi ya da çocukların görüşmeye gelmek istememeleri nedeniyle bu örnekleme yöntemi kullanılamamıştır. Zaman, para, işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin, kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilen, uygun / kazara örnekleme yöntemi kullanılarak örnekleme oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında anket, gözlem ve görüşme ölçekleri, ilçe kaymakamlığının bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan, çocuklardan ve ailelerinden izin alınarak kullanılmıştır. Veriler ilk olarak Gaziosmanpaşa İlçe Emniyet Genel Müdürlüğünden 2016 ve 2017 yıllarında suça karışan çocukların listeleri, Gaziosmanpaşa Kaymakamlığına bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na ulaşmıştır. Sosyal Yardımlaşma Vakfı Sosyal İncelemecileri tarafından adres ve suç teyitleri yapıldıktan sonra kaymakamlığın izni dahilinde veriler alınmıştır. Görüşme formunun ilk kısmında suça karışan çocukların eğitim, ekonomi ve aile durumları hakkında bilgi edinilirken, ikinci kısmında sosyal çevreleri hakkında, üçüncü kısmında karıştıkları suça dair, son kısımda da din ile ilişkileri hakkında veri sağlayacak sorular yer almaktadır.

Bulgular

2018 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye Nüfusu 82.003.882 olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin 81 ilinden en kalabalık nüfuslu olanı da 15.067.724 kişilik nüfusu ile İstanbul'dur. İstanbul'da 39 ilçe bulunur. Gaziosmanpaşa ilçesi 487.046 kişilik nüfusu ile İstanbul'un en kalabalık 10. ilçesidir. İlçenin nüfusunu 244.474 erkek ve 242.572 kadın oluşturmaktadır.

Gaziosmanpaşa 11,67 km yüz ölçümü ile nüfus yoğunluğu olan bir ilçedir. 1963 yılında ilçe statüsüne sahip olan Gaziosmanpaşa, Avrupa yakasının hızla gelişen ilçelerindedir. 2009 yılında Arnavutköy ve Sultangazi, Gaziosmanpaşa'dan ayrılarak ayrı birer ilçe olmuşlardır. Gaziosmanpaşa'da 16 mahalle bulunur.

Gaziosmanpaşa suç oranları göz önüne alındığında, ilçeler arasında üst sıralarda yer alan bir bölge değildir. İlçede yer alan Sarıgöl ve Merkez (Bursa Mahallesi) mahalleleri ile madde konulu suçlarda sosyal medyada da yer almıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü 2016 ve 2017 suça karışım çocuklar verilerine göre bu iki yılda 266 çocuk suça karışmıştır. Tez görüşmeleri 2018 yılında yapıldığından 2016 ve 2017 verileri alınmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan çocukların demografik özellikleri ve tanımlayıcı özelliklerine ilişkin dağılımlar, tablolar yardımı ile incelenecektir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Çocukları Tanımlayıcı Profiller

Cinsiyet	Yaş	Suç	Ekonomi
K	14	AÖ	Orta
K	16	HA	Orta
K	15	AY	Alt
E	18	HA	Üst

E	16	CİS	Alt
E	16	AY	Orta
E	16	AÖ	Orta
E	14	AY	Alt
E	18	HI	Üst
E	15	MB	Orta
E	15	MB	Orta
E	17	G	Orta
E	14	G	Orta
E	16	G	Orta
E	18	G	Orta
E	16	SS	Orta

E	17	SS	Orta
E	15	SS	Alt
E	14	HI	Orta
E	18	SS	Alt
E	15	HI	Orta
E	15	HI	Alt
E	18	HI	Alt
E	14	G	Orta
E	14	G	Orta
E	14	G	Alt
E	17	HI	Orta
28. E	16	HI	Orta

29. E	16	HI	Orta
30. E	18	HI	Alt
31. E	15	HI	Alt
32. E	15	HI	Alt
33. E	17	HI	Alt
34. E	18	HI	Alt
35. E	14	MB	Alt
36. E	17	MB	Alt
37. E	15	MB	Alt
38. E	18	MB	Alt
39. E	15	MB	Alt
40.E	16	MB	Alt

41. E	16	AY	Orta
42. E	16	AY	Orta
43. E	14	G	Orta
44. E	18	HA	Orta

Tablo 1’de görüldüğü gibi görüşme yaptığımız suça karışmış 44 çocuktan 3’ü kadın, 41’i erkektir. Kız çocuklarının velilerinin daha temkinli davrandıkları görülüp, görüşme yapmamıza izin verenler çok az sayıda olmuştur. Bir kısmı da izin verdikleri halde çocuklar görüşmeye gelmedikleri için görüşme sağlanamamıştır. Çocuklar 14 – 18 yaş aralığında olup, yaş ortalamaları 16’dır.

Çocukların 13’ü hırsızlık, 8’i gasp, 8’i madde bulundurma (torbacılık), 5’i adam yaralama, 4’ü siyasi suçlar, 3’ü hakaret, 2’si adam öldürme, 1’i cinsel içerikli suçlar olmak üzere 8 suç türüne karışmışlardır.

Gelir düzeyleri alt, üst ve orta olarak düzenlenmiştir. Ancak, Sosyal Yardımlaşma Vakfı tarafından yapılan gelir tespitlerinde ailelerden sadece 1 tanesinin ekonomik düzeyi Türkiye standartlarında üst kategoride değerlendirilebilir durumdadır. Aylık ortalama gelirleri asgari ücret ve altında olanlar alt, asgari ücret üzeri ve 5000 TL arası olanlar orta, 10000 TL ve üzeri olup kendi ticaret haneleri olduğu belirtilen bir çocuğun durumu ise üst olarak kabul edilmiştir. Bu durumda; suça karışmış çocuklardan, 20 çocuğun gelir düzeyi alt, 23 çocuğun gelir düzeyi orta, 1 çocuğun gelir düzeyinin ise üst sınıfta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Çocuklar ve Ailelere Ait Tanımlayıcı Profilleri

Değişkenler		<i>Kişi</i>
Cinsiyet	Kız	3
	Erkek	41
Çocuk Öğrenim Durumu	Okur Yazar Değil	1
	Okur Yazar	7
	İlkokul	11
	Orta Öğrenim	19
	Lise	2
	Okula devam ediyor	4
Aile Aylık Ortalama Geliri	Asgari ücret altı	7

	Asgari ücret	13
	Asgari ücret üzeri - 5000 TL	23
	10000 TL ve Üzeri	1
Anne Öğrenim Durumu	Okur Yazar Değil	12
	Okur Yazar	12
	İlkokul	11
	Ortaokul mezunu	8
	Lise	1
Baba Öğrenim Durumu	Okur Yazar Değil	4
	Okur Yazar	10
	İlkokul	13

Ortaokul mezunu	13
Lise	4

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan çocukların ve ailelerin tanımlayıcı profilleri gösterilmiştir. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan çocukların 3’ünün kız ve 41’inin erkek olduğu, çocukların 1’inin okuryazar olmadığı, 7’sinin okuryazar olduğu, 11’inin ilkokul mezunu olduğu, 19’unun orta öğrenim mezunu olduğu 2’sinin lise mezunu olduğu ve 4’ünün de okula devam ettikleri anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan çocukların çoğunluğunun erkek ve orta öğrenim mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Çocukların ailelerine ait aylık ortalama gelirleri incelendiğinde 7’sinin asgari ücret altı, 13’ünün asgari ücret, 23’ünün asgari ücret üzeri -5000 TL arası, 1’inin de 10000 TL ve üzeri gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde anne eğitim durumu incelendiğinde, araştırmaya katılan çocuklarının annelerinin 12’sinin okuryazar olmadığı, 12’sinin okuryazar olduğu, 11’inin ilkokul mezunu olduğu, 8’inin ortaokul mezunu olduğu ve 1’inin lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Baba eğitim durumu incelendiğinde ise babaların 4’ünün okuryazar olmadığı, 10’unun okuryazar olduğu, 13’ünün ilkokul mezunu olduğu, 13’ünün ortaokul mezunu olduğu ve 4’ünün lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan çocuklarının anne ve babasının çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmayı yaptığımız Gaziosmanpaşa ilçesini düşündüğümüzde, emniyetten aldığımız bilgilere göre; 11-18 yaş arası çocuklar arasında suçun erkek çocuklar arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çocukların da büyük bir kısmının 8 yıllık eğitimini tamamladıkları

görülmüştür. Ailelerin genel ekonomik durumları değerlendirildiğinde, 2500 TL altında geliri olan ailelerin yoğunlukta olduğu ve bu ailelerin büyük bir kısmının kiracı oldukları, genel olarak ekonomik durumu düşük ailelerde suçun yoğunlaştığı görülmüştür. Suça karışan çocukların anne babaları da genel olarak ilköğretim mezunudur.

Görüşmelerdeki çocukların cinsiyetlerini belirlerken, oran olarak erkek çocukların suça karışma oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte kız çocuklarının ailelerinin birçoğu, korumacı yaklaşımlarıyla, çocuklarla görüşmelerimize müsaade etmemişlerdir.

Suçü önlemenin en önemli kalesi eğitimidir. Doğru ve yanlış ayırt edemeyen birey daha çok suça karışma potansiyeline sahiptir. Eğitim bireyi geliştirir, kendi temel hak ve özgürlüklerini öğretirken karşısındaki bireyin hakkına müdahale edemeyeceğini de öğretir. Eğitim kurumlarıyla çocuklar, kendi yaş grubundakilerle bir arada yaşamayı, uyum sağlamayı, problem çözmeyi geliştirirler. Ancak eğitim kurumlarında yer almamış çocuklarda bunların gelişmesi zordur. Görüşmelerimizi gerçekleştirdiğimiz çocukların eğitim düzeylerinin düşük olması, suça yönelmelerinde bir faktördür. Ancak ileride Tablo 5'te göreceğimiz gibi bu çocukların çoğunluğu okulu sevmediklerini ve devam etmek istemediklerini söylerken okula daire fikirleri de şu yöndedir: 19.Çocuk (Erkek\14\HI), 'Okulu sevmiyorum. Çünkü orada arkadaşlarımla anlaşamıyorum. Onlara arkadaşım bile demek istemiyorum. Sürekli kavga ediyoruz. Öğretmen de bizi sınıftan atıyor. Ben onların yaptıklarını yapmak istemiyorum. Okul sıkıcı bir yer.'

Çocuk suçluluğu literatüründe yoksulluğun anti sosyal ve suçlu davranış ile tutarlı bir ilişki içinde olduğunu gösteren birçok araştırma verisine rastlanır. Çalışmalarda yaşamlarının erken dönemlerinde sosyoekonomik güçlükler çeken çocukların sonraki yaşamlarında agresif ve anti sosyal davranışlar sergiledikleri, akranları arasında diğer çocuklardan daha az popüler oldukları belirtilmektedir. Ekonomik baskının anne baba stresini ve depresyonunu arttırdığı, evlilikle ilgili çatışmalara neden olduğu ve ebeveyn çocuk ilişkisini zorlayarak anti sosyal ve suçlu davranışlara yol açtığı belirtilmektedir. (İmamoğlu, 2015: 109)

Araştırma verilerindeki sonuçlarda gördüğümüz gibi, görüşmelerimizi yaptığımız çocukların ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri düşüktür. Bu durumda çocukları suça iten sebepler arasındadır.

Son çeyrek yüzyıl içinde, Çocuk Psikolojisi'ne ilişkin araştırmalarda, çocuk yaşamının başlangıcındaki anne baba eğitiminin etkisi ve gelecekteki ruh sağlığı açısından taşıdığı hayati önem vurgulanmaktadır. Çocuklarımızın ilk eğitimlerini aldıkları aile yuvalarında, genellikle töre, görenek ve gelenekler doğrultusunda alışlagelmiş yöntemler ve sezgiye dayanılarak el yordamıyla eğitildikleri açıktır. Okuma yazma bile bilmeyen anne babanın, çocuğunu tanımak için hiçbir bilimsel aydınlanma olanağı yoktur. Kaldı ki, dünyanın en zor sanatı olan çocuk eğitiminde çoğu kez pedagoglar, uzmanlar, eğitilmiş anne babalar bile yetersizliğe düşmektedirler. 'Suçlu çocuk yoktur, suça itilmiş çocuk vardır.' derken, yakın çevre koşulları içinde aileye verilen önem ne denli vurgulansa azdır. Artık her çağda anne baba, sorunlu çocuğun karşısında özeleştiri yapmaktan, kendini yargılamaktan uzak kalamamaktadır. Eğitilmiş olmak, anne babaya hiç değilse kendi davranışlarını eleştirme ve denetleme olanağını vermektedir. (Yavuzer, 2016: 29-32; 109-110) Görüşme yaptığımız çocuklar da annelerinin eğitimsiz olmasının, kendilerinin eğitilmemesinde payı olduğunu düşündükleri anlaşılabilir ifadeler kullanmışlardır. Şöyle ki: 24.Çocuk (Erkek\14\G), 'Bizim evde bir sorun olduğunda annem sürekli ananeme beddua okur. Annem her zaman ananem kendisini okutmadı diye sitem eder. Her zaman 'eğer ben okusaydım sizi daha güzel yetiştirirdim, çalışırdım, siz daha güzel bakardım' diyor.' 39.Çocuk (Erkek\15\MB),

Babam sürekli beni başka çocuklarla kıyaslıyor. Bende onu başka babalarla kıyaslıyorum. Evde ne zaman bir sorun çıksa tek nedeni var onlara göre. O da benim. Her zaman yanlış yapan benim onlar için. Kendilerinde hiç sorun yok. Ama ben öyle düşünmüyorum. Sadece kızarken varlar. Hiçbir zaman güzeli öğretmediler. Hep sen şöylesin böylesin diyorlar. Bende onlara diyorum. Onlar iyi olsaydı bende iyi olurdu. İyi işler yapmayı öğretmeyen onlar oldu.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1972'de çocuk hükümlülerle yaptığı çalışmada ve Haluk Yavuzer'in 1985'te suça karışmış çocuklarla yaptığı çalışmada, çocukların anne babalarının eğitim düzeylerinin düşük olduğu sonuçları çıkmıştır. Bizim bugün suça karışmış çocuklarla yaptığımız çalışmada da sonuç değişmemiştir. Anne babanın eğitimsiz oluşu çocuğu suça sürüklemeye etkili olan faktörlerden birisidir.

Görüşme yaptığımız çocuklarda dini eğitimi ilk ailede almaları gerektiğini, özellikle ebeveynlerinin örnek davranışlarla kendilerine eğitici yönde destek olmadıklarını vurgulamışlardır. Özellikle babaların ilgisiz oluşu çocukların yakındığı konulardandır. 36.Çocuk (Erkek\17\MB), 'Babam bana kızdığında bende ona kızıyorum. Kendisi de iyi bir örnek değil. O iyi bir örnek olsaydı ben böyle davranmazdım.' 6.Çocuk (Erkek\16\AY), 'Bir eğitim alacaksam babamdan almalıydım. Ama öyle bir eğitim almadım. Benle ve kardeşlerimle annem elinden geldiğince ilgilenmeye çalışır. O da çoğu zaman vakit bulamaz. Babam işe gidip gelir.'

Bu durumun çocuklar tarafından fark edilmesi, çocuğun her dönemde aileye ne kadar muhtaç olduğunun da göstergesidir. Bu cevabı veren çocuklarda, özellikle ailelerinin ilgisizliğine sığınarak, suçluluk psikolojisini üzerinden atmaya çalıştıkları da gözlenmiştir. Durum ailelerle paylaşıldığında ailelerde bu konuda eksik kaldıklarını kabul etmektedirler.

Araştırmaya Katılan Çocukların Aile Yapıları

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Çocuklar ve Aile Yapısına İlişkin Tanımlayıcı Profiller

Değişkenler		<i>Kişi</i>
Annenin İş Durumu	Ev hanımı	34

	Zaman zaman çalışır	5
	İşsiz	1
	Emekli	1
	Düzenli işi var	3
Babanın İş Durumu	Zaman zaman çalışır	7
	İşsiz	3
	Emekli	2
	Düzenli işi var	30
	Diğer	2
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	2
	2-3 Kardeş	18
	4-5 Kardeş	16

	6 ve üzeri kardeş	8
Hanede Büyük Anne / Baba ile yaşama durumu?	Evet	6
	Hayır	38

Tablo 3’de görüldüğü üzere annelerin 34’ünün ev hanımı, 5’inin zaman zaman çalıştığı, 1’inin işsiz, 1’inin emekli ve 3’ünün de düzenli işi olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan çocukların annelerinin çoğunluğunun ev hanımı olduğu anlaşılmaktadır.

Babaların iş durumu incelenecek olursa 7’sinin zaman zaman çalıştığı, 3’ünün işsiz olduğu, 2’sinin emekli olduğu, 30’unun düzenli işi olduğu ve 2’sinin de diğer işlerle uğraştığı anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan çocukların babalarının çoğunluğunun düzenli işinin olduğu anlaşılmaktadır.

Çocukların kardeş sayıları incelendiğinde ise %5,4’ünün tek çocuk, %40,5’inin 2-3 kardeş, %39,2’sinin 4-5 kardeş ve %13,5’inin de 6 ve üzeri kardeşi olduğu anlaşılmaktadır. Hanede büyük anne / baba yaşama durumları incelendiğinde ise %10,8’inin hanesinde büyük anne veya babanın yaşadığı ve %89,2’sinden büyük anne veya babanın yaşamadığı anlaşılmaktadır.

Ailelerin geneli 3 ve üzeri çocuğa sahiptir. Suça karışın çocukların aileleri genelde çekirdek aile tipine sahiptir. Genel olarak da anneler ev hanımıdır. Babaların ise büyük bir kısmının düzenli işi olduğu görülür.

Suçta karışan çocuklarla görüşmelerimiz soru cevapla sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda gözlem yapabilmeye olanağımız da olmuştur. Özellikle anne ve babalarının da katılımıyla birebir görüşmeler yaparak çalışmamızı sürdürdük. Görüşme sonuçlarında annelerin genelinde ev hanımı olduğunu görünce, çocuklara anneleri ile ilişkilerini, anneleri ile paylaşım içinde olup olmadıklarını ve yoğun iş temposunda çalışan babaları ile ilişkilerini değerlendirmelerini istedik. Burada çocukların cevapları yoğun olarak; annelerinin babalarından daha fazla ilgili olduğu, babaları ile fazla vakit geçirmedikleri yönünde olmuştur: 7.Çocuk (Erkek\16\AÖ), ‘Bir sorun olduğunda genelde annemle paylaşırım. Annem beni hep dinler. Konuşmama izin verir. Babam işlerine çok düşkündür. Geç saatlerde eve gelir.’ 8.Çocuk (Erkek\14\AY), ‘Evinde her şeyle annemle ilgilenir. Babamdan sadece izin alınacak yerlerde konuşuyoruz. Ben ve kardeşlerim annemle konuşuruz. Babam evde olduğu saatlerde televizyon seyrediyor.’

Anneleri ile ilişkilerini değerlendirmeleri istendiğinde, bazı annelerinin paylaşımcı olmaktan ziyade öğüt verici tutum sergiledikleri ifade etmişlerdir: 10.Çocuk (Erkek\15\MB), ‘Bazen annemle konuşmaya ihtiyaç duyuyorum. Ona sarılıyorum. Annemde bana sarılıyor. Ama ona bir şey anlatmama müsaade etmiyor. Bana sürekli öğüt veriyor. Sürekli çok iyi bir çocuk olduğumu anlatıyor.’ 2.Çocuk (Kız\16\HA), ‘Arkadaşlarımda anneleri ile arkadaş gibi olduklarını görüyorum. Annemde bana her şeyini anlatabilirsin der. Hatta kızmaz. Ama sürekli akıl verir. Bu beni mutlu etmiyor. Bunun için annemle konuşmak istemediğim zamanlar oluyor.’

Araştırmamızda tek çocuk olanların sayısı 2 gibi düşük bir sayıyı oluşturmaktadır. Kardeşi olan çocukların da kardeşleriyle ilişkilerinin arkadaş gibi olmadığı hatta birçoğunun kardeşi ile anlaşamadığı, anlaşabilenlerin de kendisinden küçük kardeşleri ile daha iyi anlaşabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklar kendilerinden büyük kardeşlerini müdahaleci olarak adlandırıyorlar: 13.Çocuk (Erkek\14\G),

Kardeşlerimle daha iyi anlaşıyorum. Abimle fazla anlaşamıyoruz. Ben eve geç gelirse abim evde sorun çıkarıyor. Abim sürekli neredeydin, ne yaptın gibi sorular sorarak beni bunaltıyor. Özellikle aldığım para cezasını abim ödediği için karışma hakkını kendinde buluyor.

sürekli bu konuyla ilgili konuşuyor. Çoğu zaman kavga ediyoruz, bağırırken. Ama kardeşlerimle böyle sorunlar olmuyor.

Araştırmamızda ailelerin hanede yaşadıkları kişi sayılarını da belirlemeye çalıştık. Tarım toplumundan modern sanayi toplumuna geçiş süreci geleneksel tüm kurumlar gibi, ailenin yapısını da değişikliğe uğratmıştır. Sanayileşmenin hızlanması, kentleşme, ekonomik büyüme, tarımda makineleşme, Medeni Kanun'un kabulüyle kadının aile ve toplum yaşamında erkeklerle eşit haklara sahip olması, eğitimin yaygınlaşması gibi bir dizi sosyo ekonomik gelişme sonucunda, ataerkil geniş aileler bölünmüş ve çekirdek aile, Türkiye'de egemen aile biçimi olmuştur. Tarıma ya da ticarete dayalı, mal birliğinin baba otoritesi ile sürdürüldüğü, babanın soy zincirinde genişleyen ataerkil ailede, genellikle baba tarafının akrabaları bir arada yaşarlar. Kasaba ve kentlerde ise geniş aile yaşamı büyük bir evde yaşamaktan çok, apartman dairelerinde (aynı apartmanda) yaşamaya dönmüştür. Mal birliği ya da ortaklığı ve geleneksel-kültürel yapı korunurken, evleri ayırma eğilimi ağır basmakta, ataerkil otoriteden belli ölçüde bağımsız çekirdek aileler ortaya çıkmaktadır. Kasaba ve kente yerleşen ilk kuşaklardaki bu geçiş biçimi ikinci ve üçüncü kuşaklarda daha bağımsız çekirdek aileler haline gelmektedir. Bir yandan da yaşanan ekonomik süreç, babanın otoritesini düşürmektedir. (Yavuzer, 2016: 195-199) Yaptığımız çalışmanın sonuçlarında gördüğümüz üzere ailelerin çok büyük bir kısmı çekirdek aileden oluşmaktadır.

Araştırmaya Katılan Çocukların Yaş Dağılımları

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Çocukların Yaşlarına İlişkin Dağılımlar

Değişken	Minimum	Maksimum	Ortalama
Yaş	14,00	18,00	16,00

Tablo 4’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan çocukların yaşlarına ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlar incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların yaşı en küçük olanı 14, en büyüğü ise 18 yaşında olarak görülmekte ve çocukların yaş ortalamasının 16 olduğu anlaşılmaktadır.

14 yaş, İngiltere’de bazı Avrupa ülkelerinde ve ülkemizde en çok suç işlenen yaş olarak belirlenmiştir. Ancak bu belirlemede çocuk denildiğinde yaş aralığı 11-18 olarak kabul edilmiştir. Araştırmamızda en küçük çocuğun yaşının 14 olması, araştırmaya katılan çocukların suç işleme yaş ortalamasının değişmesinin nedenlerindedir.

Araştırmaya Katılan Çocukların Eğitim İlgileri ve Çalışma Durumları

Tablo 5: Araştırmaya Katılan Çocukların Okul Bağlarına İlişkin Tanımlayıcı Profiller

Değişkenler		<i>Kişi</i>
Okulu Sevip Sevmediği	Evet	19
	Hayır	25
Düzenli olarak okula gidip gitmediği	Evet	18
	Hayır	26
Sınıfta Kalıp Kalmadığı	Evet	12

		Hayır	32
Okumayı İlerletmek İsteyip İstemediği		Evet	20
		Hayır	24

Tablo 5’de araştırmaya katılan bireylerin okul bağlarına ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlar incelendiğinde öğrencilerin 19’unun okulu sevdiği ve 25’inin de okulu sevmediği anlaşılmaktadır.

Çocukların düzenli okula gitme durumları incelendiğinde ise 18’inin düzenli olarak okula gittiği ancak 26’sının da düzenli olarak okula gitmediği anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde çocukların sınıfta kalıp kalmadıkları incelendiğinde 12’sinin sınıfta kaldığı ancak 32’sinin sınıfta kalmadığı anlaşılmaktadır.

Çocukların okumayı ilerletmek isteme durumları incelendiğinde ise 20’sinin okumayı ilerletmek istediği ancak 24’ünün okumayı ilerletmek istemediği anlaşılmaktadır. Okumayı ilerletmek isteyen çocukların bazıları 18 yaşına gelmiş, özellikle iş bulma döneminde sorun yaşamış, okumanın kıymetli olduğunun idrakine varmış çocuklardır. Şöyle ki, 15.Çocuk (Erkek\18\G),

Artık okula devam etmek istiyorum. Bir defasında başvuru yapmaya gittik. Hakkımızın olmadığı söylendi. Abla siz bu konularda yardımcı olabiliyorsanız tekrar okula yazılmam için yardım edin. Annemler çok okumamı istedi ama ben arkadaşlarıma uydum. Okumayı çok

istiyorum. Halk Eğitim 'de katıldığımız seminerde de söz verdiler. Okula yazılmam için yardım edecekler.

23.Çocuk (Erkek\18\HI), 'Okula devam edebilmeyi isterdim. Düzenli bir bulamadım. Öyle olunca her yola düşüyor insan. Okula devam etseydim böyle sorunlarım olmazdı.'

Çocukların okul ile alakalarını ölçmek için sorduğumuz soruları değerlendirdiğimizde, çocukların okula devam etmelerinde problem olduğu halde sınıfta kalmadıkları gözlenmiştir. Burada aileler, öğretmenlerin çocuklarının sınıfın düzenini bozduğu gerekçesiyle okula gelmediklerinde yok yazmadıklarını ifade etmişlerdir: 42.Çocuk (Erkek\16\AY), 'Okula gitmediğim günler yok yazılmıyorum. Okulda arkadaşlarımla kavga ediyorum diye annemle anlaşılabilir. Sınıfımı değiştiremediğim için okula gitmemek en iyisi.' Aslında çocukların eğitimcilerin elleriyle okuldan uzaklaştırıldıkları görülür. Çocuklar okul ile ilişkileri kesilmediğinde, okula devamsızlık ettikleri halde büyük bir kısmı okula devam etmek istemektedirler. Burada çocukların arada boş geçen yıllarında okulun kıymetini anladıkları, özellikle çalışmayı istedikleri alanlarda mezuniyet arandığı ifade edilmiştir.

Tablo 6: Araştırmaya Katılan Çocukların Çalışma Durumlarına İlişkin Tanımlayıcı Profiller

Değişkenler		Kişi
Çalışma Durumu	Evet	24
	Hayır	20
	1-3 yıl	18

Evet, ise kaç yıldır? (Çalışma Yılı)	3-5 yıl	4
	5 ve üzeri yıl	2
Evet, ise nerede? (Çalışma Yeri)	Sabit iş yeri	14
	Serbest	10
Hayır, ise aileden aylık ortalama alınan harçlık miktarı?	Hiç almıyorum	8
	10-100 TL	4
	100-300 TL	6
	300 TL ve üzeri	2

Tablo 6’de çocukların çalışma durumları incelenmiştir. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan çocukların 24’ünün çalıştığı ve 20’sinin çalışmadığı anlaşılmaktadır. Çalışan çocukların

ise 18'inin 1-3 yıl arası süredir çalıştığı ve 4'ünün 3-5 yıl arası süredir çalıştığı ve 2'sinin de 5 ve üzeri yıldır çalıştığı anlaşılmaktadır.

Çocukların çalıştıkları yerler incelendiğinde ise 14'ünün sabit bir iş yerinde ve 10'unun de serbest olarak çalıştığı anlaşılmaktadır.

Çalışmayan çocukların aileden aldıkları aylık ortalama harçlıklar incelendiğinde ise; 8'inin hiç harçlık almadığı, 4'ünün 10-100 TL arasında harçlık aldığı, 6'sının de 100-300 TL arasında harçlık aldığı ve 2'sinin de 300 TL ve üzerinde harçlık aldığı anlaşılmaktadır.

Suçta karışan çocukların çalışma durumlarını incelediğimizde büyük bir kısmının çalıştığı, çalışmayanların da iş aradığı, ya da sabit olmayan işlerde çalıştıkları görülmüştür. Çalışmayan kısmın ise aileden kendisine yetmeyecek kadar az miktarda harçlık aldıkları görülmüştür. Yoğun olarak çalışan çocukların da işlerinden memnun olmadıkları, genel olarak ailelerinin baskısı ile çalıştıkları, hatta okula devam etmeyi istemelerinin, işten bir kurtuluş olarak gördüklerinden olduğu kanaati oluşmuştur. Şöyle ki: 44.Çocuk (Erkek\18\HA), 'Çalışmaktan nefret ediyorum. Ama çalışmak zorundayım. Hele ki çalışmamayım babam hemen devreye girer. Ya okul ya çalışma dedi bana bende çalışmayı seçtim. Ama keşke okul deseymişim. Şimdi okula devam etmek istiyorum.' 37.Çocuk (Erkek\15\MB), 'İşimden memnun değilim. Ma çalışıyorum. Çalışmazsam giderlerimi karşılayamam. Evden para alamam.' 38. Çocuk (Erkek\18\MB),

Çalışmaktan nefret ediyorum. Bana yetecek kadar param olunca işten çıkıyorum. Param bitince yine iş arıyorum. Okusaydım masa başında çalışırdım. Düzenli çalışırdım o zaman. Paramdan eve vermiyorum. Ama evden istemeyeyim diye babam beni çalışmaya zorluyor.

Serbest çalıştığını söyleyen çocuklar, genellikle sokakta çalışan çocukların sınıfına giren işler yapmaktadırlar. Bunlar, mendil satma, su satma, ayakkabı boyacılığı gibi işlerdir. Çalışmaması gereken yaşta çalışan bu çocuklar, her türlü tehlikeye, suça, ihmale ve istismara açıktırlar. Bu çocuklar zamanla sokağın zorluklarına alışarak, kolaylıkla sokakta yaşamayı

seçebilmektedirler. Sokakta çalışan çocuklardan bir kısmı, sürekli sokakta yaşayan çocuk grupları ile temas halinde olup, zamanla kendileri de bali kullanımını ve benzeri olumsuzluklara katılarak, kısmen sokakta yaşayan çocuk olmaktadır.

Çocuğun iş hayatına vaktinden önce girmesi, onun uygun olmayan çeşitli çevrelerle temasa girmesine, ekonomik güdülenmelere vaktinden önce maruz kalmasına, manevi desteklerden yoksun duruma düşmesine ve bunların bir sonucu olarak suça yönelmesine neden olmaktadır. Çocuk gelişiminde en temel ilke olan 'her çocuk o yaşın rolünü yaşmalıdır ilkesi' ile çelişen en önemli olgulardan birisi olarak karşımıza çalışan çocuklar çıkmaktadır. Çünkü oyun oynaması, eğitim görmesi gereken dönemlerde çocukların çalıştıkları ve çoğu zaman ağır işlerde çalıştıkları görülmektedir. Çocukların sanayide ağır işlerde, ticaretle ayak işlerinde kullanılması sonucu, ruhsal dengesinde ve kişilik yapısında onarılmaz problemler çıkabileceği ortadadır. (İmamoğlu, 2015: 124-125)

Araştırmaya Katılan Çocukların Davranış ve Tutumları

Tablo 7: Araştırmaya Katılan Çocukların Davranışlarına İlişkin Tanımlayıcı Profiller

Değişkenler		Kişi
Tüm geceyi dışarıda geçirme durumları	Evet	19
	Hayır	25
Evet, ise hangi sebeple?	Gece çalıştığım için	1
	Gezip eğlendiği için	13

		Eve gitmek istemediğim için	3
		Diğer	2
Sigara durumları	kullanım	Evet	30
		Hayır	14

Tablo 7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan çocukların davranışlarına ilişkin ifadeler incelenmiştir. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan çocukların 19’unun tüm geceyi dışarıda geçirdiği olmuş, ancak 25’inin tüm geceyi dışarıda geçirdiği olmamıştır. Tüm geceyi dışarıda geçiren çocukların sebepleri incelendiğinde ise; 1’inin gece çalıştığı için dışarıda olduğu, 13’ünün gezip eğlendiği için dışarıda olduğu, 3’ünün eve gitmek istemediği için dışarıda olduğu ve 2’sinin de diğer sebeplerden dolayı tüm geceyi dışarıda geçirdiği anlaşılmaktadır. Diğer şekilde tabloya girdiğimiz çocuklar bilgi vermek istememektedirler. Bu konuda çocukların ifadeleri şöyle olmuştur: 30.Çocuk (Erkek\18\HI), ‘Gece dışarıda olmayı seviyorum. Sokaklar daha sessiz ve sakin. Sakinlik bana iyi geliyor. Arkadaşlarla boş sokaklarda geziyoruz.’ 31. Çocuk (Erkek\15\HI), ‘Sokağı zaten seviyorum. Evden daha huzurlu. Hele ki gece çok daha huzurlu geliyor. Sokaklar bize ait gibi hissediyorum. İstedğim gibi davranabiliyorum.’ Bu bilgilere göre; çocukların çoğunluğunun gezip eğlendiği için tüm geceyi dışarıda geçirdiği anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde çocukların sigara kullanma durumları incelendiğinde ise; 30’unun sigara kullandığı ancak 14’ünün sigara kullanmadığı anlaşılmaktadır.

Çocukların davranışlarını değerlendirmeyi amaçlayan sorularımıza baktığımızda, çocukların herhangi bir gerekçe olmaksızın gece sokakta sabahladıkları görülmüştür. Ayrıca büyük bir kısmının sigara kullandığı görülmüştür. Çocuklar kötü alışkanlıklarını büyüterek arttırmaktadırlar. Sigara kullanımıyla farklı bir çevreye giriş yapan çocuk, sonrasında diğer uyuşturucu maddeleri de kullanabileceği çevre ile temasını arttırmaktadır. Evde olması gereken gece saatlerini, savunmasız ve her türlü istismara açık çocukların, dışarıda vakit geçirmeleri suça karşı onları korumamızda, ciddi engeller oluşturmaktadır. Çocuk için sokak genel olarak tehlike arz eder. Bu tehlike, kalabalığın dağıldığı geç saatlerde daha fazla kendini hissettirir.

Araştırmaya Katılan Çocukların Madde Kullanım Durumları

Üzerinde araştırmamızı yaptığımız çocukların verileri Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınırken, çocukların madde kullanım durumlarının bilgileri de elde edilmiştir. Çocukların madde kullanım durumları Sosyal Yardımlaşma Vakfı tarafından da kayıtlara geçmek zorunda olduğundan vakıf kayıtlarında mevcuttur. Bu veriler EGM'den ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan elde edilmiştir.

Tablo 8: Araştırmaya Katılan Çocukların Madde Kullanımlarına İlişkin Tanımlayıcı Profiller

Değişkenler		<i>Kişi</i>
Çocukların uçucu madde kullanım durumları	Kullananlar	16
	Kullanmayanlar	28

Görüşmeye katılan çocukların madde kullanım durumları Emniyet Genel Müdürlüğü'nden aldığım verilerde tespit edilmiştir. Verilere göre çocukların 16'sının madde kullanımını olduğu tespit edilmiştir.

Çocukların suçları yoğun olarak 'hırsızlık'tır. Burada araştırmaya başlamadan önce çocukların, özellikle madde temini için bu suçu işlediklerini düşünerek başlamıştık. Ancak aldığımız verilere göre suçun işlenmesinde madde kullanımını kadar diğer etmenlerde etkili olmuştur.

Madde kullanımını olan çocukların çoğunluğunun hap kullandığı, bunun sebebinin ise ulaşımının daha kolay olduğu ve özellikle daha ucuz olduğu verilerine de ulaşılmıştır. Maalesef madde kullanımını olan 16 çocuğun, 10'u 1-3 yıldır madde kullanımını sürdürmektedirler.

Çocuğun, erken yaşta iş hayatına girmesi, sokağın zorluklarına alışması, gece vakitlerini dışarıda geçirmesi gibi etkenler, madde kullanan çevre ile tanışmasını da hızlandıracaktır. Bir bütün olarak incelediğimizde, hepsi birbirini takip eden ve sorunu çığ gibi büyüten etkenlerdir.

Görüşme yaptığımız çocukların herhangi bir uçucu madde kullanma durumları ile suç işleme nedenleri arasındaki ilişkiyi incelemek adına yaptığımız değerlendirmede, madde kullanan 16 çocuğun, 7'sinin suça para için karıştığı, 6'sının madde sebebi ile karıştığı ve 3'ünün de bilgisizlik nedeni ile suça karıştığı anlaşılmaktadır.

Görüşme yaptığımız çocukların madde kullanmayan 28 çocuğun ise; 3'ünün suça para için karıştığı, 14'ünün bilgisizlik nedeniyle suça karıştığı, 11'inin ise diğer nedenlerden suça karıştıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. 44.Çocuk (Erkek\18\HA), 'Emniyetten beni çağırdıklarında şaşırımdım. Bunun suç olduğunu bilmiyordum. Açıkçası çok güldüm. Para cezası gelince tabi ki babam beni sağlam güldürdü.' 18. Çocuk (Erkek\15\SS), 'Emniyetten çağırılma sebepimi duyunca çok şaşırımdım. Suç olduğunu bilmiyorum. Zaten hala daha suç olduğuna inanmıyorum.' Bu bilgilere göre suça karışan çocukların çoğunluğunun bilgisizlik ve para sebebi ile suça karıştıkları anlaşılmaktadır.

Yapılan karşılaştırmalı incelemede, çocukların bilgisizlik ve para sebebiyle suça karıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Para sebebiyle işlenen suçların geneli madde temin edebilecek paraya duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Bilgisiz cevabını veren çocuklar da aslında yaptıkları davranışın sonucunun bu kadar kendilerini ileriye taşıyacağını düşünememiş çocuklardır. Çünkü yaşlarının küçük olması sebebiyle EGM tarafından sık sık seminerlere çağırılmaktadırlar. Böyle bir sonuç doğuracağını düşünmedikleri için bu cevabı vermişlerdir.

Yapılan karşılıklı analizde madde kullanımının suça karışmayı tetiklediği görülmüştür. Madde kullanımı ile bu maddeyi temin etmek için para getirici yollara başvurmayı, meydana getirdiği uyuşukluk ve asabiyet sebebiyle kavgaya karışmayı beraberinde getirir.

Madde kullanımının, suç işleme nedenleri arasındaki ilişki sadece çocuğun maddeyi temin edebilmek için suça karışması şeklinde değildir. Alınan maddenin uyuşturucu etkisiyle, aklını yeterince kullanamayan, dürtülerini kontrol edemeyen çocukta kolay suça karışır.

Araştırmaya Katılan Çocukların Suçla İlgileri

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Çocukların Karıştıkları Suçlara İlişkin Tanımlayıcı Profiller

Değişkenler	Kişi
Hırsızlık	13
Gasp	8
Madde Bulundurma (Torbacılık)	8

Adam Yaralama	5
Siyasi Suçlar	4
Hakaret	3
Adam Öldürme	2
Cinsel İçerikli Suçlar	1

Tablo 9’de araştırmaya katılan çocukların karıştıkları incelenmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan verilere göre görüşme yaptığımız 44 çocuğun suç dağılımları Tablo 9’de görüldüğü gibi çocukların suçları yoğun olarak hırsızlıktır. Bu suçun işlenmesinde madde temin etmenin ciddi oranda etkisi olduğu gibi, geneli motor hırsızlığıdır. Geçtiğimiz bölümlerde çocuk suçlarının yetişkin suçlarından farklı olduğuna değinmiştir. Motor hırsızlığı bu durumun bir delilidir. 21.Çocuk (Erkek\15\HI), ‘Motoru birkaç tur atmak için aldık. Geri bırakacaktık. Ama bırakmadan yakalandık.’ 22.Çocuk (Erkek\15\HI), ‘Daha önce de alıp bıraktığımız gibi bırakacaktık. Bir yere gitmemiz gerekiyordu. Motoru kapıp gelelim dedik. Sonu kötü oldu.’ Motor hırsızlığında çocukların beyanlarına göre motoru satma ya da parçalama söz konusu değildir. Yakalanan çocuklarda motorla seyir halinde ve arkadaşları ile beraber yakalanmışlardır. Gece hırsızlığı ve gasp suçları doğrudan para temin etmeye yöneliktir.

Tablo 10: Araştırmaya Katılan Çocukların Suça Karışma Durumlarına İlişkin Tanımlayıcı Profiller

Değişkenler		Kişi
İşledikleri suçtan ceza alma durumları	Evet	20
	Hayır	19
	Mahkeme Devam Ediyor	5
Evet, ise ne cezası	Hapis	5
	Para	11
	Hem hapis hem para	2
	Diğer	2
Suça karışma sebepleri	Para için	12
	Madde Sebebiyle	7

	Zorla	2
	Bilgisizlik	20
	Diğer	3
Suç işlerken teşvik edilme ya da yardım alma durumları	Evet	22
	Hayır	22
Evet, ise kimden?	Anne- Baba	3
	Arkadaş	16
	Akraba	2
	Diğer	1
İşlenen suça ailenin tepkisi	Onaylamazlar	37
	Kayıtsız kalırlar	3

Hak verirler	3
Diğer	1

Tablo 10’de araştırmaya katılan çocukların suçta karışma durumları incelenmiştir. Bu dağılımlara göre; çocukların 20’sinin işlediği suçtan dolayı ceza aldığı, 19’unun işlediği suçtan dolayı ceza almadığı ve 5’inin mahkemesinin devam ettiği anlaşılmaktadır.

Ceza alan çocukların aldıkları cezalar incelendiğinde ise; 5’inin hapis cezası aldığı, 11’inin para cezası aldığı, 2’sinin hem hapis hem para cezası olduğu ve 2’sinin de diğer cezalardan aldığı anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde Emniyet Genel Müdürlüğünde ve ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan alınan veriler doğrultusunda, çocukların suçu işleme nedenleri incelenmiş ve çocukların 12’sinin para için suç işlediği, 7’sinin madde sebebiyle suç işlediği, 2’sinin zorla suç işlediği, 20’sinin bilgisizlik nedeni ile suç işlediği ve 3’ünün de diğer nedenlerden dolayı suç işlediği anlaşılmaktadır.

Çocukların suç işlerken yardım alma durumları incelendiğinde ise; 22’sinin yardım olarak suç işlediği ve diğer 22’sinin de yardım almaksızın suç işlediği anlaşılmaktadır.

Çocuklardan suç işlerken yardım alanların kimlerden yardım aldıkları incelenmiş ve 3’ünün anne-babasından, 16’sının arkadaşından, 2’sinin akrabasından ve 1’inin diğer kişilerden yardım aldığı görölmektedir. Bu bilgilere göre; çocukların suç işlerken en fazla arkadaşlarından yardım aldıkları anlaşılmaktadır.

Çocukların işledikleri suçları ailelerinin verdikleri tepkiler incelendiğinde; ailelerin 37’sinin onaylamadığı, 3’ünün kayıtsız kaldığı, aynı şekilde 3’ünün de hak verdiği ve 1’inin de diğer şekillerde tepki verdiği anlaşılmaktadır.

Yapılan görüşmelerde, suçun işlenmesinde caydırıcı olunup olunmadığını görmek için sorduğumuz soruda, çocukların 19 gibi ciddi bir kısmının ceza almadığını görüyoruz. Görüşmede ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre, ceza almamalarının detaylarına inildiğinde; yeterli delil olmaması ve yaşlarının küçük olmasından dolayı ceza almadıkları ifade edilmiştir. İlginç olan bir durum da çocukların yaşlarının küçük olduğu görüldüğünde, dosyalarda şikayetler geri çekilmiştir. Yani davacı taraf, işlenen suçun karşısında, davalının çocuk olmasına olumlu yaklaşarak şikayetini geri çekmiştir. Ancak buna rağmen ceza alan çocukların büyük bir kısmı, kamu davasına dönüştüğünden ceza almışlardır.

Çocukların 20'si ceza almıştır. Ceza alanların 11'i de para cezası almışlardır. Daha önce de belirttiğimiz gibi görüşmeleri yalnızca çocuklarla değil; velileri ile de gerçekleştirdik. Ailelerin 37'si çocuğun davranışını onaylamamıştır. Görüşme sonuçlarına bakıldığında ailelerin tepkisi, aslında çocuklarının işlediği suça ve karşı tarafın mağduriyetine olmaktan çok, çocukların aldıkları para cezalarına olduğu görülmüştür. Hatta ebeveynlerin bazısının bu cezayı ödemek için, çocuklarının çalışacağını söylemeleri, ailelerin çocuklarını suça iten sebepleri tanımadıklarının da bir göstergesi olmuştur. 44.Çocuğun (Erkek\18\HA) Velisi,

Cezayı duyduğumuzda şoka girdik tabii ki babası hemen ödedi. Cezaevine girdiğini düşünemiyorum bile. O zaman bizde madem öyle çalışacaksın dedik. Dersleri zaten çok iyi değildi. Babası ile konuştum. Okuldan alıp işe verdik. Babasının ödediği para cezasını böyle ödedi. Şimdi akıllıdır. Çalışmaya da devam ediyor.

5.Çocuğun (Erkek\16\CİS), 'Bir tek bizimkine ceza gelmedi grubunun hepsine ceza geldi. Çocuklardan bazısı okullarına devam ettiler. Ama biz okula devam ettirmedik. Babası hem meslek öğrenir hem de cezasını öder diyerek işe verdi.' 12.Çocuğun (Erkek\17\G), 'Babası para cezasını duyunca hemen okuldan aldık. Zaten okumaya gönlü yok. Bari eli ekmek tutsun. Cezasını ödesin. Akli başına gelsin dedik.'

Cezai uygulamaların, karşı tarafın mağduriyetini gidermek kadar, suçu işleyeni rehabilite etmek gibi de bir işlevi vardır. O suçtan vazgeçirme, bir daha yaşanmasını engelleme,

sonuçlarının ne kadar olumsuz olabileceğini görme duygularını hissettiriyor olmalıdır. Suç kavramı geniş bir çerçeveye sahiptir. Cezai işlem uygulanırken bireyi rehabilite edecek kısmı göz ardı edilemez. Bir para cezası, hele ki bu ceza ailesi tarafından ödenip, kendisine sadece azar, bazen dayak ya da sözlü şiddet olarak döndüğünde çocuk için ne kadar rehabilite edici etkisi olabilir? Aksine aile tarafından verilen tepkiler sonucu çocukta daha derin yaraların açılması kaçınılmaz sonuçlardan sadece bir tanesidir. Kaldı ki ebeveynlerin tepkileri, çocuklarının suçlarından ziyade, aldıkları para cezasına olmuşken, bu çocukların mağduriyetlerini düşünmek gerekir. Suçu işleyen çocuk olduğunda, suça maruz kalan kadar, suçu işleyen de mağduriyet yaşadığına inanıyoruz. Çünkü suç, öğrenilmiş bir davranıştır ve elbette bunu öğrenmek kolay olmamıştır.

Çocuklara uygulanan cezalarda süre çok önemlidir. Araştırmacıların çoğu, cezanın olumsuz etkilerini vurgulamalarına rağmen bazı durumlarda gerekliliğini kabul etmişlerdir. Çocuğa uygulanan cezada, ‘öğreticilik’ ilkesi etrafında hareket edilir. Ancak şu an ceza sisteminin işlemede geçen süreye baktığımızda bu durum çocuk cezalarında, cezanın işlevselliğini kıracaktır. Çünkü çocuk; yaşı, bedensel gelişimi, zihinsel yapısı itibarıyla yaptığı davranışın dönütünü kısa süre içinde almalıdır ki, uygulama yerini bulabilsin. Araştırmamızı yaptığımız çocukları seçerken yaptığımız ön değerlendirmede, komşusuna küfür ettiği için para cezası alan çocuğun, sürenin uzunluğu nedeniyle, suçunu ve olayı hatırlamakta güçlük çektiği gibi durumlar buna örnektir. 4.Çocuk (Erkek\18\HA), ‘Abla bizi emniyetten çağırdıklarında alay ederek gittik. Bu ne şimdi dedik. Dosyayı okuduğumuzda daha çok güldük. O kadar uzun zaman oldu ki, adamla barıştık ama emniyete gelip gitmelerimiz bitmedi. Hala seminerlere gidiyorum. Bıktım.’

Görüşmemizi yaptığımız çocuklara, 20’sinin suçu bilgisizlik nedeniyle işledikleri sonucu, eğitimin hayatımızda ne kadar önemli bir yeri olduğunun göstergesidir. Ettiği küfrün suç olduğunu bilmediğini söyleyen çocuk, ahlaki bir eğitime sahip olsaydı, bu davranışa zaten ihtiyaç duymayacaktır. Şöyle ki görüşme yaptığımız çocuğun şu ifadeleri durumu destekler niteliktedir: 4.Çocuk (Erkek\18\HA), ‘Abla kaldı ki bu suç olamaz yani. O zaman her gün para cezası alalım. Biz zaten arkadaşlarla devamlı böyle konuşuyoruz. Babamda böyle konuşuyor.

İnsanlar birazda büyütmeyi seviyor. Hiç yoktan iş çıkarıyorlar.’ Yine siyasi suç olarak verilere işlenmiş, Türk Bayrağı’ını indirme suçunda çocuk, yaptığının suç olduğunu bilmediğini söyler: 18.Çocuk (Erkek\15\SS), ‘Bunun bir suç olduğunu bilmiyordum. Beni rahatsız etti. Zaten bir ucunda ip kopmuştu sallanıyordu.’ Siyasi suça karışan çocuklar genellikle ailesinin görüşlerine sahip olduklarından, aileden vatan sevgisini öğrenmeleri mümkün görünmemektedir. Ancak okul, vatan sevgisinin bireye öğretildiği en önemli kurumlardandır. Bunun yanında ‘Vatan sevgisi imandandır.’ diyen Peygamberimizin tebliğ ettiği din de vatan sevgisini gönüllerimize işlemektedir.

Görüşme yaptığımız çocukların yarısı, suçu yalnız işlememiştir. Bunların da 28’i gibi ciddi bir kısmı arkadaşından yardım alarak suçu işlemiştir. Çocuğun gelişiminde aile faktöründen hemen sonra arkadaş çevresi gelir. Görüşmemizde çocukların verdiği cevaplardan da gördüğümüz gibi çocuklar vakitlerinin çok büyük kısmını arkadaşları ile geçirirler. Aileden sonra öğrenme süreci arkadaş çevresinde devam eder. Hatta akran etkisinin öğrenmede aileden daha fazla etkiye sahip olduğu kabul edilmiştir.

Akran etkisi, ergenlik döneminde, sosyal ve anti sosyal davranışların gelişiminde önemli bir role sahip olduğu kabul edilir. Özellikle de ergenlik boyunca anti sosyal akran baskısı, anti sosyal davranışlarla ilişkilendirilir. Aileden duygusal ve fiziksel anlamda giderek uzaklaşan gencin bu ihtiyaçlarını, akran grupları içinde karşılama çabası onu, akranlarına daha bağımlı hale getirirken, aynı zamanda anti sosyal akran etkilerine maruz kalma olasılığını da artırır. Ancak ergenlerin hepsi aynı risk grubunda yer almazlar. Anti sosyal davranışlar bakımından risk grubunda yer alan çocuklar, aileleri ile çatışmaları devam eden, gerekli eğitimi almamış gençlerdir. (Ayan, 2011: 117-119)

‘Çocuğun sosyal gelişiminin en kritik noktalarından biri olan arkadaşlık ilişkileri, çocukların doğru davranışlarda bulunmaları açısından çok önemlidir.’(İmamoğlu, 2015: 116) Cezaevlerinde yapılan birçok araştırmada olduğu gibi yaptığımız araştırmada da 44 çocuğun 28’i gibi ciddi bir kısmı suçu arkadaşları ile beraber işlemişlerdir. Çocuğun gelişiminde arkadaşın önemini İmamoğlu satırlarında şöyle belirtmiştir:

Eğitimciler, 'çocukların yaşatlarını kendilerine yetişkinlerden daha yakın bulduklarından, ihtirasları onların yaptıklarıyla daha fazla kamçılanmaktadır' derler. Müslüman alimlerin de bu konu hakkında değerlendirmeleri olmuştur. İbn-i Sina: 'mektepe çocuk, edebi güzel, alışkanlıkları arzu edilen şekilde olan başka çocuklarla düşüp kalkmalıdır. Zira, bir çocuk, diğer bir çocuk için daha çok telkin gücüne sahiptir. Çocuk arkadaşıyla ünsiyet eder, (çok şeyi) ondan kapar' der. (İmamoğlu, 2015: 116-117)

Dinde anne babanın çocuğuna karşı görevlerinden biri de doğru arkadaş seçmesine yardımcı olmaktır. Gençin arkadaş çevresi özellikle okul çağında, aileler tarafından dikkatle izlenmeli ve davranışlarındaki değişimler olumlu yöne kanalize edilmelidir. Gence iyi ve kötü arkadaşın, onu sevk edeceği sonuçlardan bahsedilmeli ve yol gösterici olunmalıdır.

İyi ve kötü arkadaşın kişiye etkisini ifade eden Peygamber Efendimiz'in (sav) pek çok güzel öğüdü vardır. 'İyi arkadaş ile kötü arkadaş güzel koku satan ile körük çeken kişi gibidir' der. 'Misk satan ve üzerinde taşıyan kişi sana koku sürmese bile yanında bulunduğun müddetçe bu hoş kokudan faydalanırsın, kendiliğinden üzerine siner. Körük çeken kişinin yanında bulunduğun sürece sana kömür tozlarından ve kokusundan bulaştırır yahut korların kıvılcımı üzerine sıçrayıp zarar verir...' (Uzunay, 2013: 281)

Gerçekten de araştırma evrenimizi belirlerken görüştüğümüz gençler içerisinde, yanındaki arkadaşlarının araması olduğundan, isimleri emniyete intikal eden yahut arkadaşlarının, kendileri de farkında olmadan, buldukları mekanda hırsızlık yapmaları sonucu isimleri suça karışmış olan çocuklar da bulunmaktadır.

Araştırmaya Katılan Çocukların Dini Hassasiyetleri

Tablo 11: Araştırmaya Katılan Çocukların Dini Hassasiyetlerine İlişkin Tanımlayıcı Profiller

Değişkenler		<i>Kişi</i>
Dini eğitim alıp almama durumları	Evet	30
	Hayır	14
Evet, ise bu eğitim nerden alındığı	Anne - Baba	9
	Büyük anne - baba	2
	Okul	5
	Kuran Kursu	13
	Diğer	1
Ailelerin dini konulardaki hassasiyeti	Evet	22
	Hayır	22

Evet, ise bu hassasiyeti değerlendirmeleri	Çok hassas	10
	Hassas	8
	Fena değil	4
Çocukların camiye gitme sıklıkları	Vakit namazlarında	7
	Cumaları	15
	Çok nadir	12
	Hiç	10
Dini yayınları takip etme durumları	Evet	13
	Hayır	31

Tablo 11’da araştırmaya katılan çocukların dini hassasiyetlerine ilişkin tanımlayıcı profiller kullanılmıştır. Bu sayısal veriler incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların 3’unun dini eğitim aldığı ve 14’inin dini eğitim almadığı anlaşılmaktadır. Dini eğitim alan çocukların ise 9’unun anne – baba ‘dan , 2’sinin büyük anne – baba ‘dan, 5’inin okuldan, 13’ünün Kuran

Kursu'ndan ve 1'inin de diğer kişilerden aldığı anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre; çocukların çoğunun dini eğitimleri Kuran Kursu'ndan aldıkları anlaşılmaktadır.

Ailenin dini konularda hassasiyeti incelendiğinde ise; 22'sinin dini hassasiyetlerinin olduğu ve 22'ünün dini hassasiyetlerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Din ile ilişkilerini değerlendirmelerini istediğimiz velilerin yarısı şu cmlerle dini konularda hassas oldukları kanaatini oluşturmuşlardır: 19.ocuğun (Erkek\14\HI) Velisi, 'Biz dindar bir aileyiz. İbadetlerimizi yaparız. Kimseye dalaşmayız. Mutlu mesut yaşarız. Din bizim için her şeyden öncedir. İlk sırada yer alır.' 26.ocuğun (Erkek\14\G) Velisi, 'Dinimiz bizde en ndedir. nce dindir. Biz ailece dinimize bağlıyız.' 33.ocuğun (Erkek\15\HI) Velisi, 'Dinle ilişkimiz her şeyden daha iyi. Dine yakın kişileriz. Dinin helalini haramını biliyoruz dikkat ediyoruz. İbadetlerimizi yapıyoruz. Başrtlyz. Dinimizi her şeyden çok seviyoruz.'

Din ile ilişkilerini değerlendirirken hassas olmadıklarını ifade eden veliler ise şu şekilde kendilerini anlatmışlardır: 1.ocuğun (Kız\14\A) ve 7.ocuğun (Erkek\16\A) Velisi, 'Dinle ilişkimizi değerlendirecek olursak, dinle bir ilişkimiz yok deriz. O kanala girmiyoruz. Evimizde dini bir yaşantı, baskı, kural gibi şeyler söz konusu değildir.' 16.ocuğun (Erkek\16\SS) Velisi, 'Bizim o işlerle alakamız yok. İşleri birbirine karıştırmayı sevmiyorum. Camide yaşanır din. Biz camiye gitmiyoruz. Dolayısıyla ibadet etmiyoruz. Herkesin yöneldiği bir yön vardır. Biz dini konulara ynelmedik. Hocalar dini nde götürürler.'

Araştırmaya katılan çocukların camiye gitme sıklıkları incelendiğinde ise; 7'sinin vakit namazlarında, 15'inin cumaları, 12'sinin çok nadir ve 10'unun hiç camiye gitmediği anlaşılmaktadır.

Çocukların dini yayınları takip etme durumları incelendiğinde ise; 13'ünün dini yayınları takip ettiği ve 31'inin de dini yayınları takip etmediği anlaşılmaktadır.

Çocukların 30'u dini eğitim aldıklarını söylerler. Bu eğitimin çocukken aile tarafından, mahalle camisine gönderilme olup bu eğitimin de arkadaşlarla oyun haline dönüştürülmüştür.

Ayrıca, çok ciddi bir kısmı, dersi akranlarıyla oyuna çevirmeye kalktıklarından, kendilerine kaba davranan hocalarından dolayı dinden soğuduklarını, eğitime devam etmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Çocuklardan bazılarının bu konudaki ifadeleri şu şekildedir: 23.Çocuk (Erkek\18\HI),

Küçükken bizim mahalledeki camiye arkadaşlarla birlikte gidiyorduk. Aşırı eğleniyorduk. Ders aralarında camide maç ediyorduk. Bazen de hiç derse girmeyip sokakta maça devam ediyorduk. Ama hocanın kızdığından mıdır bilmiyorum camide maç etmek daha zevkli geliyordu. Sonrada sopayı yiyorduk. Baktık bir şey öğrendiğimizde yok boş boş sopa yiyoruz arkadaşlarla beraber devam etmemiştik.

27.Çocuk (Erkek\17\HI), ‘Bizim mahallede camiye Kuran öğrenmeye gitmeyen çocuk yoktur. Çoraplarımızı çıkarıp maç ediyorduk. Halıları yeşildi. Sanki çim sahada gibi geliyordu süperdi.’ 30.Çocuk (Erkek\18\HI),

Bende mahalle camisine her sene gidiyordum. Ama cüzü hiç geçemedim. Çünkü hep oyun oynuyorduk ve temiz sopa yiyorduk. Bazen ne zaman sakallı görsem o sopalar aklıma geliyor. Adamın sesini duyunca korkuyordum, nasıl öğreneyim? Sesi mahallenin başından duyuluyordu.

Görüşmeler esnasında dini eğitim aldıklarını ifade eden çocuklar, aynı zamanda dini konularda eksik olduklarını, yeterli bilgileri olmadığını da dile getirmişlerdir. 27.Çocuk (Erkek\17\HI), ‘Yani dini eğitim aldık almasına devamlı yazları camiye gittik. Ama kendimi hangi düzeyde görüyorum. Yerlerde.’ 36.Çocuk (Erkek\17\MB), ‘Buralarda herkes çocuğunu camiye götürmüştür. Eğitim aldırmıştır mutlaka. Bende aldım. Ama dinle ilişkim sıfır. Bilgimde sıfır.’

Çocukların yarısı gibi ciddi bir kısmı da ailelerinin dini hassasiyetlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Aileler de yapılan görüşmelerde dini eğilimleri olduğunu, dine yönelik birikimleri olduğunu belirtmişler ve din ile ilişkilerini değerlendirmelerini istediğimizde

kendilerini ileri sevide tanımlamışlardır. 37.Çocuğun (Erkek\15\MB) Velisi, ‘Biz dindarız. Dinimizin gereklerini biliriz. Din ile yakın ilişki içindeyiz.’ 41.Çocuk (Erkek\16\AY), ‘Dinle ilişkimiz iyidir. Üst seviyede değerlendiriyorum.’ Ancak suç oranlarından görülüyor ki, ailelerin dini konularda hassas olmaları çocukları suçtan alıkoymaya yetmemiştir.

Eğitimli anne babanın önderliğinde, doğduğu andan itibaren çocuğun fiziksel ve duygusal eğitimi başlar ve bunun verileceği ilk yer ailedir. Çocuğun din ile ilişkisi burada kurulmaya başlar. Yapılan çalışmada ailelerin bu eğitimi vermede yeterli olmadıkları tespit edilmiştir. Çocuklarda daha önce aktardığımız ifadelerde olduğu gibi ailelerinden gerekli eğitimi almadıkları cevabını vermişlerdir. Yine çocuklar evde din ile ilgili bir eğitim almadıklarını şu sözlerle desteklemiştir: 34.Çocuk (Erkek\18\HI),

Din ile ilişkimizi değerlendirmem şöyle biz yaz kurslarına camilere gittik. Orada öğrendiklerimiz kadar ilişki kurduk dinle. Evde bir din görmedik. Öğretilmedi. Yaşandığımı görmedim. Annem başörtülü evet. Namazda kılıyor. Bunun dışında gördüğüm bir şey olmadı.

Her çocuk farklı bir fitrata sahiptir. Bu sebeple her çocuğun öğrenme biçimi de farklı olacaktır. Bu farklılığın farkında olup, çocuğa gerektiği gibi eğitim verecek olan, çocuğunu en iyi tanıyan ebeveynidir. Bu görev daha sonra hane dışındaki kurumlara devredilebilir.

Araştırmamızda yer alan suça karışmış çocukların sadece 13’ü dini yayınları takip eder. Bu çocuklarda genellikle ailelerinin bu yayınları aldığını, evde varlığı sebebiyle kendilerinin de takip ettiklerini beyan etmişlerdir: 40.Çocuk (Erkek\16\MB),

Dini yayınları şöyle takip ediyorum. Babamın abone olduğu bir dergi var. Sohbet için gittiği yerden getiriyor. Bana da bazen zorla şurayı oku dediği olurdu. Bende şimdi kendiliğimde merak ediyorum. Karıştırıyorum dergiyi. Her ay düzenli olarak geliyor.

43.Çocuk (Erkek\14\G), ‘Yıllardır evimize dini bir yayın olduğunu bildiğim dergi gelir. Bende arada göz atıyorum haliyle.’Görüldüğü gibi aile kişinin aynasıdır. En çok benzediği ve beslendiği eğitim ocağıdır. Çocuk, eğitime, şekillendirilmeye muhtaçtır. Bu yetiştirme

görevinin verildiği ilk kurum ailedir. Eğer ailede gerektiği gibi donanım sağlanmaz, çocuklara gereken hassasiyet gözetilmez, parçalanmanın önüne geçilmezse, çocuk suçluluğunun önüne geçilmesi de imkansızlaşabilir. Rehabilitasyon sürecinde aile ile işbirliği yapılması zorunludur. Çünkü, aile içinde çözülme yaşanmış olsa da çocuğa ayna tutacak kurum ailedir.

Araştırmaya Katılan Çocukların Dine Bakış Açıları

Yaptığımız çalışmada 2 yönlü görüşme yaptığımız suça karışmış çocukların, din denildiği zaman ilk etapta kurumda yapılan görüşmelerde yüzeysel cevaplar verdikleri dikkat çekmiştir. Ancak yaklaşık 1 yıl sonra yapılan hanelerindeki görüşmelerde her birinin ortak cevabı dinin ‘vicdan’ olduğu cevabıydı. 3.Çocuk (Kız\15\AY),

Dinin ne olduğunu düşünüyorum da, din ibadet felan değil. Din tamamen vicdan. Vicdanımızın sesi ilahi bir ses. Din bizim içimizde. Dışımızdan göstermelik olan hiçbirşey bence din değil. Çevremde öyle insanlar varki, görsen çok dindarlar ibadet ediyorlar kapalılar. Her türlü haksızlığı yapıyorlar. Binada öyle bir teyze var. Herkesi şikayet ediyor. Polisi başımıza topluyor. Ama sorsan çok dindar. Kimseyle geçinmiyor. Vicdansızın teki.

4.Çocuk (Erkek\18\HA), ‘Vicdanımızla yaptığımız herşey dindir. Din iyilik değil mi? Vicdanımızda kötü bir işte sızlıyor. Ben artık göstermelik hiçbirşeyi kabul etmiyorum din olarak. İnsanın davranışları dindarlığını ortaya koyuyor.’ Çocuklar dini tamamen duygusal öğelerle tanımlamaktadırlar. Çok ibadet eden ancak kaba davranan, acımasız olan kimseleri dindar olarak değerlendiremediklerini ifade ederler. Çocuklar özellikle isimleri emniyete aksettikten sonra girdikleri diyaloglarda, rehabilitasyon sürecinde karşılaştıkları görevlilerde özellikle kendilerine yumuşak, merhametli yaklaşanların programlarına katıldıklarını itiraf ederler. 11.Çocuk (Erkek\15\MB),

Abla bizi her ay seminere çağırıyorlar. Bazısı patır patır Salı şuraya geliyorsun felan diyor. İçimden söylemediğim kalmıyor. Gitmiyorum da, uyarı alıyorum boşuna. Beni sıkıyor

söylemler. Ama bazen hal hatır soruyorlar. Programı anlatıyorlar. İşim varsa da bırakıp gidiyorum.

Çocukların yumuşak ve suçları ne olursa olsun itilmeyen bir usluba ihtiyaçları vardır. Özellikle bu dönemde daha merhametli yaklaşım bekledikleri gözlenmiştir. Çocuklar kendilerine sorduğumuz sorularda ‘Bir problem yaşandığında en çok kiminle paylaşırsın?’ sorusuna da ebeveynlerinden anneleri cevabını yoğunlukta vermişlerdir. 11.Çocuk (Erkek\15\MB), ‘Tabiki de annem. Kızıyorsa hep affediyor. Hep kızıyor zaten ama hep dayanmıyor bana çok seviyor. Geç kalsam on kere arar.’ Çünkü çocuklar, annenin kucaklayıcı, merhametli yanına sığınmaktadırlar.

Çocuklar ‘Din vicdandır’ derken; adaletten, eşitlikten, en çokta ahlaktan bahsederler. Aslında verdikleri cevaplara ve tutumlara bakılırsa, din çocuklar için adil bir sistemi, ahlaki bir yaşamı temsil etmektedir.

Dinin suça karışmayı etkileyip etkilemediğini sorduğumuzda etki etmez derken; konuşma akışına göre ‘dindar insan suça karışır mı?’ sorusuna ise; dindar insanın asla suça karışmaması gerektiğini, ancak günümüz insanların dindar sanıldıkları halde suç işlediklerine şahit olduklarını ifade ederler. 12.Çocuk (Erkek\17\G),

Abla din suça karışmayı etkilemez. İnsanın yapacağı varsa yapar. ... Gerçek manada dindar olanlar asla suça karışmazlar. Ama gerçek manada. Göstermelik namaz kılanlar demiyorum. Vicdanlı olanlar, adaletli olanlar, ahlaklı olanlar suça karışmazlar. Onların hayatlarında suç yoktur. Böyle diyorum ama yine de unutmamak lazım her insan hataya düşebilir.

Çocukların dine bakışları olumlu yöndedir. Dini ahlaki değerler toplamı olarak görürler. Ancak görüşmelerden anlaşılıyor ki, çocuklar duygusal dünyalarında bir yere oturttukları dini, güncel hayatlarında görememekten şikayetçidirler. Sürekli dindar gibi görünen ancak ahlak dışı iş yapan ve özellikle merhametsiz davranan insanlardan bahsetmişlerdir.

Çocukların gözünde din bir başkasına zarar vermeyi önleyen bir duyguyu oluşturur. Suça karışmış ve başka birine mal yada can olarak zarar verdiklerini düşündüğümüzde, gerçek bir eğitimle duygu dünyalarında var ettikleri dini, yaşantıya geçirerek suça karışmaktan uzak durmaları mümkün olabilir.

Araştırmamızı yaptığımız çocuklar, genel olarak, ahirete inanan, bu dini kabul eden fakat dini ve maneviyatı yaşama konusunda eksik kalmış çocuklardır. Görüşme yaptığımız çocuklar genel olarak dini konuda eksik olduklarını söyler ve bu eksikliklerinin ailelerinin kendilerini eğitmediğinde kaynaklandığını ifade ederler. Ailenin dini hassasiyetlerinin, çocuğun dini hassasiyetlerini oluşturmada belirleyici olmadığı görülmüştür. Eğitim ilk olarak ailede başlamasına karşın çocuğu eğitim anlamında en çok etkileyen, birlikte öğrenmenin gerçekleştiği okullar ve özellikle arkadaşları ile olan ilişkisidir. Ailenin hassasiyeti kadar bulunduğu çevrenin hassasiyeti de olabildiğince önem arz etmektedir. Ancak yine de ailenin kendisinde mevcut bulunan bilgiyi çocuğa aktaramaması büyük bir eksikliktir. Burada araştırma sonuçlarımızda iki husus ortaya çıkıyor.

Bu durumda yapılan değerlendirme göz önüne alındığında, Birincisi; ailenin çocuk için gerekli olan dini bilgiyi, doğru zamanda ve doğru şekilde aktaramamasıdır. İkincisi ise; ailelerin dini hassasiyet ile ilgili sorulara verilen yanıtlar, ailenin gözünde dinin, başörtüsü ve fiili olarak namaz kılma ile eşleştirildiğinden, çocuğun anladığı din ile ailenin anladığı din arasında farklılık ortaya çıkmaktadır. Çünkü aile, dini hassasiyetleri, başörtü ve namaz olarak iki temel arasında değerlendirmeye tabi tutarken, çocuk vicdan, ahlak, adale gibi duyguları ön planda tutmuştur. 3.Çocuğun (Kız\15\AY) Velisi, 'Din islamdır. İbadettir. Allah'ın emrettiklerini yapmaktır. Oruç tutmak, kapalı olmak en önemlisi de namaz kılma. Din bunlardır.' 4.Çocuğun (Erkek\18\HA) Velisi, 'Dinimiz islamdır. Bizim için her şeyden önemlidir. İslam tüm hayatımızın en güzelleşeceği hali içinde gizler. Dinimizin yap dediği ibadetleri mutlaka yapmalıyız.'

Suçta karışmış çocuklarda, suçu tekrar etmelerinin nedenlerinin başında ise, karamsar oldukları geliyor. Çocuk 'artık ben böyle tanınıyorum' özellikle de madde kullanan ve madde

sebebiyle suça karışmış çocuklar ‘artık bu batağın içinden çıkamam’ şeklinde düşüncelere kapılmışlardır. 36.Çocuk (Erkek\17\MB), ‘Bazı şeyleri çok zorlamamak lazım. Bizim oralarda tüm mahalle beni tanır. Yapmıyorum desende kimse inanmaz kısacası. Biz bu çukurdan çıkamayız. Çıkmak istesekte çevremiz izin vermez.’

Dini ve maneviyatı yaşama konusunda nefesine söz geçiremeyen insanlarda pesimizm (kötümserlik) veya yeis (ümitsizlik) hastalığına yakalanma söz konusu olabilir. Nice psiko-somatik hastalıkların kaynağı durumunda olan ümitsizliği oluşturan unsurların başında emele ve arzulara erişememek, hayatın kararsızlıkları, belirsizlikleri ve zorlukları, hayal kırıklığı ve adalete dayanmayan bir sosyal sistem gelir. Bir manevi sıkıntı kaynağı olan ümitsizlik, kişinin huzurunu kaçırmakta, manevi ve sosyal gelişimini engellemekte, insanın kalbini ve ruhunu daraltmakta, insanın dünya lezzetlerini elinden almaktadır. Ümitsizliğin ve karamsarlığın devam etmesi halinde, kişinin ızdırap şiddeti artmakta, ahlaki düzeni sarsıntıya uğratabilmektedir. (Seyyar, 2015: 75)

Din, rehabilitasyon sürecinde bu boşluğu dolduracak en önemli kurumlardandır. Çünkü karamsarlık, kişiyi suça karışmaktan alıkoymadığı gibi suça karışmasını hızlandıracaktır. Ancak din, yukarıdaki paragrafta Seyyar’ında dediği gibi karamsarlığı törpüler. Ümit vari bir yaklaşım sağlar.

Araştırmaya Katılan Çocukların Arkadaş Ortamları ve Onların Dini Tutumları

Tablo 12: Araştırmaya Katılan Çocukların Arkadaş Ortamı ve Dini Hassasiyetlerine Ait Dağılımlar

Değişkenler	Kişi
Evet	34

Arkadaş çevrelerinin olup olmadığı	Hayır	10

Arkadaşlarının genel durumları	Kendi gibi suçta karışmış	19
	Hiç suç geçmişleri yoktur	25

Evet, ise; arkadaşlarla ilişkini değerlendirmesi	İyi anlaşıyorlar	22
	Kavga ederler	5
	Az anlaşıyorlar	4
	Hiç anlaşamıyorlar	2
	Diğer	1

Evet, ise; arkadaşlarının dini hassasiyetleri ne durumda	Çok dikkatli	2

	Dikkatli	7
	Dikkatsiz	17
	Hiç yok	8
Boş zamanlarında genelde neler yaparlar	Spor	15
	Kitap okuma	2
	Müzik	4
	Arkadaş ile vakit geçirme	21
	Diğer	2

Tablo 12’de çocukların dini hassasiyetleri ve arkadaş ortamlarına ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlar incelendiğinde çocukların 34’ünün arkadaş ortamının olduğu ve 10’unun arkadaş ortamı olmadığı anlaşılmaktadır. Çocukların arkadaşlarının genel durumları incelendiğinde ise 19’unun çocuklar gibi suça karışmış olduğu ve 25’inin suça karışmamış olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklara arkadaşları ile ilişkileri sorulduğunda 22’sinin iyi

anlaşıyoruz diye belirttiği, 5'inin kavga ederiz dediği, 4'ünün az anlaştığı, 2'sinin hiç anlaşılamadığı ve 1'inin diğer olarak belirttiği anlaşılmaktadır.

Çocuklara arkadaşlarının dini hassasiyetleri yönünde sorular iletilildiğinde ise; 2'sinin çok dikkatli olduğu, 7'sinin dikkatli olduğu, 17'sinin dikkatsiz olduğu ve 8'inin hiç dini hassasiyetinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Çocukların boş zamanlarında neler yaptığı araştırıldığında ise 15'inin spor, 2'sinin kitap okuma, 4'ünün müzik, 21'inin arkadaş ile vakit geçirdiği ve 2'sinin diğer faaliyetlerde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Suçla karışan çocukların görüştüğümüz 44 çocuktan 25'inin arkadaş çevrelerinin suç geçmişi olmayan çocuklardan oluşması dikkatimizi çeken bir yer olmuştur. Ancak suç geçmişi olmayan bu çocukların birçoğunun dini hiçbir hassasiyetinin olmaması çalışmamızı destekler niteliktedir. Bu bir bakıma eğer suçla karışan çocuklar, dini hassasiyeti olan arkadaşlar ile beraber olsalardı, suçla karışma durumlarının değişebileceğini gösterir.

Araştırmamızı yaptığımız çocukların hemen hemen yarısı vakitlerinin çok büyük bir kısmını arkadaşları ile geçirmektedirler. Din, kişiyi kötü olana karşı tutucu bir tavır içindedir. Ayrıca çocukların arkadaş çevreleri ile olan beraberliklerinin çokluğuna baktığımızda, İslam dininin sık sık iyilerle, sadıklarla beraber olmayı neden tavsiye ettiğini de görmüş oluyoruz. (Tevbe, 9: 119)

Ceza ve Suç İlişkisi

Karşılaştırmalı analiz yaptığımız görüşme sonuçlarına göre ceza kavramının suçu önlemede etkili olmadığı görülmüştür. Kişi ancak eğitim ile hayatındaki bazı şeyleri değiştirmeye veya davranışlarını olumlu yönde yönetmeye yönlendirilebilir. Cezanın eğitimde ve sonuçları olumluya çevirmede etkisi olmadığı kabul edilmiş bir durumdur. Özellikle de rehabilite etmeyi amaçlamayan ceza, çocukların daha da saldırganlaşmasına neden olabilmektedir. Emniyetten alınan verilerde gördüğümüz gibi çocukların aldıkları cezalar daha

çok para cezası şeklindedir. Bu ceza çocuktan ziyade aileye verilmiş bir ceza niteliğinde olduğundan, çocuk bu cezayı, ebeveynin kendisine tepkisi sonucu, kızma, dayak, ebeveyn tarafından verilen farklı cezalar olarak hissetmiştir. Görüşmelerde fark edilmiştir ki, çocuklar verilen cezalara karşıdır. Ebeveynlerinde çocukların aldıkları cezalar karşısındaki tutumlarına bakıldığında, cezanın daha çok kendilerini ilgilendiren ekonomik kısmına odaklandıkları fark edilmiştir. 43.Çocuğun (Erkek\14\G) Velisi, ‘Çocuklar aralarında şakalaşırken kavgaya çevirmişler. Hepsi suçlu, sonradan dara bulundu zaten. Ama gelen para cezasını görünce hak ettiğini buldu babasından. Çalışacak, cezasını kendisi ödeyecek. Boşuna başımıza iş çıkardı.’

Ceza bireyi suçu işlemekten alıkoymadığı gibi kendine çeki düzen vermesinin kapılarını aralamamaktadır. Görüşmelerimiz neticesinde rehabilitasyonda ceza yönteminin eğitici ve rehabilite edici olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırma hakkında toparlayıcı bilgileri aktarılıp sahadaki bulgular göz önünde bulundurularak öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

Toplum; içerisinde yaşayan yetişkin, çocuk ve yaşlı tüm bireylerle bir bütündür. Toplumun refahı, ekonomik olarak bireylerin kalkınmasının yanında, güvenli bir ortamın sağlanmasını da içinde barındırır. Toplumda işlenen suçlar, bu refah düzeyini olumsuz etkileyecek, birlik ve beraberliğe, toplum duruşuna zarar verecek davranışlardır. Bunun yanında suç, toplumun genel ahlakını bozar. Toplumda bireyin ahlaki yaşantısı bozulduğunda, toplumun refahından bahsetmek güçleşir. Daha yaşanabilir bir toplum, daha sağlıklı bir nesil için devletin genel politikaları, suçu önlemek ve bireylerin gelişimini ahlaki açıdan da desteklemek olmalıdır.

Toplumun refah düzeyinin artırılması, suçun önlenmesi ve bireyi geliştirmek için devletin atacağı adıma, çocuktan başlaması her iki unsura da katkı sağlayacaktır. Çocuk eğitildiğinde, çekirdekten birey eğitilmiş olacaktır. Eğitilen çocuğun ise suça meylinin az olması beklenir. Araştırmamız boyunca yaptığımız her tespitte eğitimin suçu önlemede ne kadar önemli olduğunu gördük. Eğitim, daha yaşanabilir bir toplum için olmazsa olmaz unsurlardandır.

Ülkemizde ciddi oranda suça karışan çocuk profili vardır. Bu sebeple şimdiye kadar çocuk ıslahhaneleri rehabilite edici olarak kullanılmaya çalışılsa da yeterli olmadığı ortadadır. Bu sebeple, suça karışan çocukları rehabilite edici yeni yöntemler aranmaktadır. Uzmanlar suça karışan çocukların, suça sürüklenmeleri üzerindeki faktörleri inceleyerek, suça karışan çocukları rehabilite edici yöntemler geliştirmektedirler.

Din, çocuk eğitimi, suç vb. konularda etkisi araştırılmaktan geri durulmuş bir kurumdur. Oysaki dinin toplumu rehabilite edici, bütünleştirici, bireylerin huzur içinde yaşamalarını destekleyici, suçu önleyici, ahlaki geliştirici gibi birçok olumlu işlevi bulunmaktadır.

Dinin bireyleri rehabilite edebileceği öngörüsü ile yola çıkılarak elimizdeki çalışma yapılmıştır. ‘Suça Karışan Çocukların Rehabilitasyon Sürecinde Din, İstanbul Gaziosmanpaşa Örneği’ başlığındaki çalışmamız, İstanbul ili, Gaziosmanpaşa ilçesindeki 2016-2017 yıllarında ismi suça karışmış 44 çocuk ve ebeveynleri ile yaptığımız görüşmeleri ve sonuçlarını ele almaktadır. Görüşmelerimizi yaptığımız çocuklar, Emniyet Genel Müdürlüğünce belirlenmiş, İlçemiz Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’na, sosyologlar tarafınca çocukların rehabilite edilmeleri için yönlendirilmişlerdir. Bu çocukların bilgilerine, kurumdan resmi izin alınarak ulaşılmıştır. İlk aşamada hanelerine gidilerek, ev ortamlarında ebeveynleri ve kendileriyle görüşme yapmak planlanmıştır. Ancak pilot olarak uygulanan birkaç görüşme sonucunda, ailelerin şüpheli tutumlar ve özellikle resmi bir kurum arada olmaksızın görüşmeyi kabul etmemeleri sonucu, Gaziosmanpaşa Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürünün izni ile öğle aralarında 12.30 – 13.00 saatleri arasında her gün, suça karışmış 1 çocuk ve ebeveyni ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylece görüşmelerimiz yaklaşık 5 ay

devam etmiştir. Görüşmeye katılmalarının zorunlu olmadığını öğrenen, özellikle suça karışmış kız çocuklarının aileleri görüşmeyi reddetmişlerdir. Çalışma sonucunda verilerin yetersiz olması sonucu 44 çocuk ve aileleri ile tekrardan hanelerinde gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılarak ikinci bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızda suça karışan çocukların ve ailelerinin, dine bakış açılarını gözlemleyip, din ile ilişkilerini değerlendirmelerini sağlayıp, suça karışmayı önlemede ve suça karışmış çocukları rehabilite etmede, dinin bir etkisinin olup olmadığı gözlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmamız, din sosyolojisi alanında bu güne kadar üzerinde yeteri kadar çalışılmamış bir konuyu ele almaktadır. Nitel araştırma yöntemlerini içeren çalışmamızın, din sosyolojisi alanında, suç, çocuk ve suça karışan çocukların topluma kazandırılmaları konusunda, bölüme katkıları olabilir.

Bu çerçevede Gaziosmanpaşa ilçesindeki suça karışmış çocuklar ve aileleriyle görüşmelerden elde edilen saha bulgularından hareketle, öne çıkan sonuçlar maddeler halinde ele alınacaktır. Her maddede öne çıkan bulgulara yer verildikten sonra çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılacaktır:

Çalışmamızın başlangıç sorularından olan ‘Din sizin için nedir?’ sorusu suça karışan çocuklara ve ebeveynlerine yöneltildiğinde, çocukların ve ebeveynlerin cevapları farklılık arz etmiştir. Ebeveynler cevaben dinin; ibadetler bütünü, emir ve yasaklar, teslim olmak, sığınma kapısı, daha güzel yaşamaya yönelten kurallar bütünü olduğu gibi cevaplar vermişlerdir. Ancak çocuklar dinin vicdan olduğu, inanış şekli olduğu ve yaşam tarzımıza yön veren öğretiler olduğu cevaplarını vermişlerdir. Görüştüğümüz çocuklar özellikle ‘Din vicdandır.’ Diyerek vurgu yapmışlardır. Görüşmelerin suça karışmaları üzerinden gittiğini bildiklerinden, konuşma arasında: 26.Çocuk (Erkek\14\G), ‘Yaptığımız hatalı davranış vicdanımızı rahatsız ediyorsa orada din vardır.’ sözleri çocukların yeni dünyada din algılarının farklılaştığı ve içselleştirildiği sonucuna bizi götürmüştür. Çocuklar dini dıştan fiili bir yaşayış olarak değil, içsel bir duygu olarak düşünmektedirler. Burada cevap dinin çocukların dünyasında duygu olarak işlediğini

doğrulamaktadır. O halde toplumda din bir rehabilite edici araç olarak kullanılacaksa ya da dinin rehabilite edici olduğu düşünülüyorsa çocukların duygularına hitap edecek şekilde dini eğitim verilmelidir. Çocukların din ile bağdaştırdıkları duyguları cevap bulduğunda ya da dinin öğretileri ile karşılandığında çocuğun dine olan yöneliminde artma görülebilir. Çocuğun meyli o yöne kaydığında dinin rehabilite edici işlevleri devreye sokulabilir.

Suçta karışan çocukların ve ailelerinin din ile ilişkilerini anlamaya yönelik sorduğumuz, ‘Din sizin için ne kadar önem taşıyor?’ ve ‘Dine bakışınız nasıl?’ sorularına ebeveynler ve çocuklar: 11.Çocuğun (Erkek\15\MB) Velisi, ‘Din bizim için her şeyden önemlidir.’ 4:Çocuğun (Erkek\18\HA) Velisi, ‘Dinin ve inanın olmadığı bir toplumu asla düşünemeyiz bile.’ 33.Çocuğun (Erkek\15\HI) Velisi, ‘Hayatın temel taşlarından biri dindir.’ gibi cevaplar vermişlerdir. Özellikle çocuklardan 31.Çocuk (Erkek\15\HI), ‘En zor durumlarda sığındığım ve hep kabul edildiğim liman’ cevabı çocukların iç dünyalarında dine yer olduğunu gösterir. Verilen hiçbir cevapta dine olumsuz bir yaklaşım dile getirilmemiştir. Ailelerin dine bakışları kurallardan ibaretken çocukların ki iç huzur olduğu yönündedir. Yani din yaşanıyor olsun ya da olmasın, biliniyor olsun ya da olmasın bu aileler ve çocuklar için önem taşımaktadır. İnsan yapısı gereği kendi için önemli olanı korumaya, beraberliğini sürdürmeye meyillidir. Rehabilitasyon sürecinde din üzerinden hareket edilecekse kendileri için önemli olan bu çocuklara içlerinde barındırdıkları önemi, dine verdikleri kıymeti anımsamalarını sağlamak iyi bir başlangıç olabilir.

Çocuklara ve ailelerine ‘Din denildiğinde kendilerinde neyin çağrışım yaptığı’ ya da ‘Din denildiğinde zihinlerinde hangi kavramların belirlediği’ sorulduğunda; çocukların yalnızca 4 tanesi ‘ibadet’ cevabını vermiştir. 40 çocukta din denildiğinde zihinlerinde; ‘huzur, koşulsuz güven, vicdan, affedilmek, iyilik, ahlak, adalet, sorumluluk, düşünce tarzı, özgürlük, kalpten bağlılık ve kader’ cevaplarını vermişlerdir. Çocukların cevaplarında duyguları ön plana çıkmaktadır. Kader cevabı verirken de çocuğun karıştığı suçu kendi sorumluluğundan uzaklaştırıp kader olduğu fikrinin arkasına sığınmaya çalıştığı gözlenmiştir. Ebeveynlerin cevapları ise; ‘hoşgörü, cennet, cehennem, ibadet, temizlik, İslam, huzur, inanç, barış, merhamet, sabır, maneviyat ve ahiret’ şeklinde olmuştur.

Yukarıdaki bölümlerde ilk olarak ailede başlayan dini eğitimin çocuğa aktarılırken doğru zamanda ve korkutmayarak olması gerektiğini belirtmiştir. Ebeveynlerin dini kavramsallaştırılmalarına bakıldığında, fiili ibadetler ve çocukların korkacağı kavramların yer aldığı görülmektedir.

Din rehabilite edici olarak rol aldığındaki yapılması gerekenler çocuğa sıralanarak ya da korku veren yakıcı hikayeler ve kavramlardan söz edilerek başarı sağlanması güçtür. Yapılması gereken ilk öğretici olan ebeveynlere de dinin geleneksel fiili yaptırımlarından ziyade duyguya hitap eden yönleri öğretilmelidir.

Suçta karışan çocukların ve ebeveynlerinin din ile ilişkilerini değerlendirmelerini istediğimizde; çocukların hepsi din konusunda kendilerini yeterli görmediklerini, birçok eksikleri olduğunu, bir seviye belirlemeleri gerekirse en alt ya da en altın bir üstündeki basamakta yer alabileceklerini söylerler. Aileleri ise; yarısı dinlerini yaşadıklarını, görevlerini yerine getirdiklerine inandıklarını söylerken, yarısı ise eksikleri olduğunu, yeterli olmadıklarını söylemişlerdir.

Eğitimde öğrenmenin sağlanmasının gerekliliklerinde birisi de kişinin o öğretilmeye ihtiyacı olduğunu kabul etmesidir. Çocukların din ile ilişkilerini değerlendirirken eksik olduklarını kabul etmeleri, eğitildikleri takdirde öğrenmenin gerçekleşebileceğinin bir delilini oluşturmalıdır. O halde bir rehabilitasyon süreci izlenecekse bu çocuklara dini eğitim verilerek eksikliklerini gidermelerinin önü açılabilir.

Suçta karışan çocuklara ve ailelerine, dinin suçta karışmada etkili olup olmadığı sorulduğunda; çocukların tamamı dinini yaşayan birinin suçta kesinlikle karışmayacağını söylemişlerdir. Gençlerden bu soruda ailelerini yargılayanların olması dikkatimizi çekmiştir. Çocuklardan 14.Çocuk (Erkek\16\G), ‘Aile iyi bir dini eğitim almışsa ve çocuklarına bu eğitimi aktarmışlarsa o çocuklarda suçta karışma olmaz, çocuğun suçta karışmasında ailenin dini eğitimsiz olması da etkindir’ cevabını vermiştir. Bu durumda çıkarımımız çocuk kendisinin suçta karışmış olmasını, ailesinin kendisini dini konuda eğitmemiş olmasıyla ilişkilendirmiştir

ve çocuk ailesinden aldığı eğitimi önemsemektedir. Sorunun karşısında tüm ebeveynlerde aynı fikirdedir. Ebeveynlerde dinin suçu engelleyici olduğunu düşünür. Ancak çocukların verdiği cevaplardan farklı olarak ebeveynler, dinin suçu önleyici olduğunu söylerken; 8.Çocuğun (Erkek\14\AY) Velisi, ‘Dinde de kanunlarda olduğu gibi kanunlar vardır. Aynı bu dünya gibi kanunları ezer gezersen cehennemde cezasını çekersin.’ 10.Çocuğun (Erkek\15\MB), Velisi, ‘Herkes er ya da geç ettiğini bulur. Yaptığının cezasını bu dünyada çekmese öteki dünyada mutlaka çeker.’ gibi konulardan bahsetmişlerdir. Yani ebeveynlerin cevapları yine somut ve olumsuz öğeleri içerir. Çözüm önerileri geliştirirken yolumuz sık sık eğitime düşer. Suça karışan bu çocukların dini eğitim almaları sağlanarak rehabilitasyon süreçleri izlenebilir.

Suçta karışan çocuklara ve ailelerine dinin rehabilite edip etmediği sorulduğunda, çocuklar, dinin insanı iyileştirici yönü olduğunu söylemişlerdir. Özellikle başlarına olumsuz bir olay geldiğinde ya da birini kaybedip depresyona girdiklerinde dinin ümit aşıl原因an tutumuyla iyi hissettiklerini ifade ederler. 37.Çocuk (Erkek\15\MB),

Din adamı gerçekten iyileştiriyor. Geçen yaz arkadaşımın annesi öldü. Uzunca süre sorunlar yaşadım. Sonra mahallenin camisinde sohbetlere gitmeye başladım. Aylar sonra gördüğümde iyi olduğumu, alıştığımı, sabretmeyi öğrendiğimi, cennette buluşacaklarımı falan söyledi.

Bunun ardından ‘Peki din nasıl rehabilite eder?’ sorusuna ise, dinin insanı sakinleştirme gibi bir yanının olduğu bu sakinleşmenin kişiyi mutlu ettiğini ve kendilerini boşlukta hissettikleri yerde dinin o boşlukları doldurduğunu söylerler: 12.Çocuk (Erkek\17\G), ‘Dinle ilgili şeyler beni bazen sakinleştiriyor. Arada eve gelen dergileri okuyup kendimi dinlemek istediğim zamanlar oluyor.’ Ebeveynler de dinin rehabilite eden bir yanı olduğu fikrindedirler. Ebeveynlere göre ise dinin rehabilite etmesi, ibadetlerini yerine getirdiklerinde iç huzuru yakalamaları, dua etmeleri ve kabulüne inanmalarının rahatlatması, affedici olması ve karamsarlık yüklememesi, yaşama sebeplerini canlı tutması gibi olumlu işlevleri içermektedir. 36.Çocuğun (Erkek\17\MB), ‘Oy dinimiz bizi rahatlatmaz mı? Namazımı kılınca kuş gibi

oluyorum. Hele ki insan oturup dua edince sanki bütün dertleri gidiyor. Zaten kabul olacağına inanmalıyız. Dinimizin her hali rahatlık.’

Çocuklar ve ebeveynleri din ile rehabilite edileceklerine inanırlar. Özellikle çocukların, dinin, boşluğa düştüklerinde bir dolgu etkisi yaptığına inanmaları rehabilitasyon süreci için önemlidir. O halde bu çocukların hangi duygu durumlarında ya da nasıl bir boşluğa düştüklerinde suça karıştıkları incelenerek bu boşluğun din ile doldurulması sağlanabilir. Rehabilitasyon sürecinde bunu başarabilmek için bu çocukların hangi koşullarda ve hangi duygu yoğunluğunda suça karıştıklarını tespit etmek gerekir.

Suçta karışan çocuklara ve ailelerine, ‘Daha yaşanabilir bir toplum için dine ihtiyaç var mıdır?’ sorusu sorulduğunda çocuklardan farklı cevaplar gelmiştir. Çocuklar: 15.Çocuk (Erkek\18\G), ‘Din daha yaşanabilir bir toplum için olmazsa olmaz değildir. Din toplumda belli düzeyde var olmalıdır.’ (Bu düzeyin de duygularına göre değiştiğini, özellikle dindeki kısas gibi konuların suça sürükleyeceğini düşündüklerinden kısmen olması gerektiğini savunurlar.) 7.Çocuk (Erkek\16\AÖ), ‘Dini yaşayın söyleminden çok toplumda dini eğitime ihtiyaç vardır. Toplumda din sadece söylem olarak kalıyor, herkes kendini dindar sanıyor ve yorum yapıyor. Doğru olan nedir kimse öğretmiyor.’ diyerek fikirlerini savunurlar. Ebeveynler ise; daha yaşanabilir bir toplum için kesin bir dille dine ihtiyaç olduğunu savunurlar ve şunu eklerler: 11.Çocuğun (Erkek\15\MB) Velisi, ‘Dinsiz bir toplumu idare etmek zordur, din olmazsa insanlar hiçbir şeyden korkmazlar.’ Yani ebeveynlerin bakışında yine ‘korku’ vardır. Ebeveynler dini kısmen korkutarak düzen sağlayan bir kurum olarak görürler. Gelişim evresinde ilk olarak ebeveyninin eğitimine maruz kalan bir çocuğun, ebeveyni tarafından eğitilememesi ya da eğitilirken sonuca ulaşamaması, ebeveynlerin bu olumsuz kavramları öne çıkarmalarından kaynaklanabilir.

Rehabilitasyon sürecinde dinden faydalanırken, çocukların özellikle dini kavramların net öğrenmeleri gerekir. Bunun öncesinde de çocuğun o kavramdan ne anladığı net olarak bilinmelidir. Çocuğun aklında yanlış öğrenilmiş kavramlar üzerinden bir rehabilitasyon

gerçekleşemez. Bu durumda ilk olarak çocuğun din algısının anlaşılması gerekir ki, doğru bir eğitim metodu izlenebilsin.

Suçta karışan çocuklara ve ailelerine, ‘Gençlerin gelişim evrelerinde dine ihtiyaç var mıdır?’ sorusu yöneltildiğinde, genel olarak, ‘evet’ cevabı verilmiştir. Hemen arkasından sorulan ‘Gelişim evresinde din nasıl bir role sahip olmalıdır?’ sorusuna ise çocuklar: 27.Çocuk (Erkek\17\HI), ‘Özellikle zorlama ve baskı olmamalıdır.’ 5.Çocuk (Erkek\16\CİS), ‘Ben en çok yumuşak yanlarından bahsedilip kişiyi çekmelidir diye düşünüyorum. Affedici olduğu gösterilmelidir.’ 42.Çocuk (Erkek\16\AY), ‘Örnek davranışlar görmek istiyorum. Öyle tanımak istiyorum. Şunu şunu yap diyen bir sistem görmek istemiyorum ve artık lütfen eski kafa işler bir kenara bırakılsın. Bugün biz neleri istiyoruz ona göre hareket edilsin. Gerekirse uyarlınsın’ diyerek fikirlerini belirtmişlerdir. Ebeveynler ise genel olarak, hayatın her alanında dine ihtiyaç olduğunu, dinin yol gösterici olup sapkınlığa düşmekten koruduğunu söylerler. Dinin rolünün ise; kötülükten uzaklaştırıcı olması gerektiğini ve gençlere aile ile bağlarını devam ettirmelerini öğütlemesi gerektiğini, çünkü gençlerin gelişim evresinde aileden uzaklaştıklarını ve kötü yola saptıklarını ifade ederler. 37.Çocuğun (Erkek\15\MB) Velisi,

Benim çocuğum çok akıllıydı. Ama büyüme çağında arkadaşlara uyunca değişti. Din çocuklara nasihat etmeli, kötülükten uzaklaştırmalı. Çocuklar büyürken aileden kopuyor. Arkadaşa çok düşkün oluyorlar. Ne oluyorsa ondan sonra oluyor. Bu gençlere düzgünce dinleri öğretilmeli, anne babaya asi davranışlarının önüne geçilmeli.

Ebeveynler, çocukların hatalı davranışlara kendileri ile bağlarının kesilmesi sonucu kötü çevre ve arkadaşların etkisiyle suça sürüklendiklerini düşünürler. Özellikle suça karışmaları, ebeveynlere göre, yalnızca kötü arkadaş etkisiyle gerçekleşmiştir. Ebeveynler suça sürüklenmede kendilerinin etkileri olabileceğini hiç düşünmezler. Hatta dinin çocuğu kendilerine yakınlatacak bir işlevde görmek isterler.

Görüşmede elde edile bu cevaplara bakılırsa çocuklar üzerinde başlatılacak bir rehabilitasyon sürecinde ilk olarak ebeveynler bilinçlendirilmedi. Ebeveyn bir yerde dini kendi fikirlerini kabul ettirmek için kullanmak ister. Ancak dinin böyle fonksiyonu yoktur.

Araştırmamızda suça karışan çocuklara ve ailelerine ‘Dindarlığın ölçüsü nedir?’ sorusunu yönelttiğimizde çocuklara göre dindarlığın bir ölçüsü yoktur. Herkes kendi içinde dindarlığını yaşar. Dindarlık onlara göre sapkınlığa götürmeyecek davranışlardır. Çocuklara ‘Dindar insan nasıl olmalıdır?’ sorusunu ilettiğimizde ise; 17.Çocuk (Erkek\17\SS), ‘Bu zamanın Dindar insanı kendini toplumdan çekmemiştir. Çağa her türlü ayak uydurmuştur. Bununla beraber dinini yürütür.’ 25.Çocuk (Erkek\14\G), ‘Dindar insan ahlaklı, hoşgörülü, başkalarına baskı kurmayan, insanlara rehberlik edebilecek davranışları olan kişidir.’ cevaplarını vermişlerdir. Çocuklardan sadece 1 tanesi: 14.Çocuk (Erkek\16\G), ‘Dindar insan ibadetlerini yapan insandır.’ cevabını vermiştir.

Ebeveynler ise; dindarlığın 2 ölçüsü olduğunu savunur. Bunlar ‘ibadet’ ve ‘ahlak’tır. Dindar insan ebeveynlere göre, ibadetlerini yerine getiren, ahlakı güzel olan, insanları iyiye sevk eden, kimseye zarar vermeyen, merhametli ve güvenilir kimsedir.

Çocuklar duygularını ön plana alan kavramları öne çıkarırken, ebeveynler ibadet ve ahlakı öne çıkarmışlardır. Çocukların fikirlerinde önemli bir ayrışma noktası da ‘çağa ayak uydurma’ durumudur. Çocuklar eski öğretilerde yer alan uzlete çekilinmiş bir dini yaşamak istemezler. Rehabilitasyon süreci izlenirken de din, çocuklara içinde buldukları çağın, toplumun, yaşayışın seviyesinde tutularak verilmelidir. Emredici işlevinden çok sevdirci işlevi öne çıkarılmalıdır.

Görüşmemizin son sorusu olarak, suça karışan çocuklara ve ailelerine ‘Dindar olduğunu düşündüğünüz insanların suç ile ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?’ sorusunu ilettik. Çocukların cevapları farklılık arz etse de, cevaplarından anlaşılıyor ki, onlara göre dindar insan üstün ahlaka sahiptir ve üstün ahlak sahipleri suç işlemezler. Ancak günümüzde böyle bir ayırım bulunmadığını, son dönemlerde dindar olarak gördükleri insanların suça karıştığını ifade

ederler. Çocuklardan bu durumu değerlendirmelerini istediğimizde: 28.Çocuk (Erkek\17\HI), ‘Her insanın hata yapma payı vardır ama günümüzde dindarlık ibadet yaparak gösterilmeye çalışılır ve böylece insanlar kandırılır, inandırılır. Bu sebeple dindar görünüp suç işleyenlere artık şaşırıyoruz.’ gibi cevaplar verilmiştir. Ebeveynlerin ise genel görüşleri; ‘her insanın hata yapabildiği gibi dindar insanlarında hata yapabilecekleri ve dindar insanların pişman olup hatalarından döndükleri’ gibi cevaplar vermişlerdir.

Cevaplara bakıldığında çocuklar ibadet ederek toplumda ‘dindarım’ imajını veren insanlara tepkilidirler ve çocukların dindarlık anlayışları ahlak üzerine kurulu olduğundan onlara göre dindarlar kolay kolay suça karışmazlar. Ebeveynler ise konuya daha esnek yaklaşırlar.

Rehabilitasyon sürecinde din düşünüldüğünde, toplumun dindarlık algısına göz atmak gerekir. Toplumda kimilerinin çok kesin çizgileri vardır; ‘dindarlar asla suça karışmaz’ gibi, kimi ise esnektir; ‘herkes hata yapabilir ve pişman olabilir’ gibi. Toplumda, kavramlara ortak bir anlam yüklemenin ne kadar zor olduğunu burada fark ettik. Rehabilitasyon sürecinde toplumun din ile ilgili kavramları anlayışını anlamak ve müdahale etmek kolay olmasa da yapılması gerekenlerdendir.

Suçla karışan çocukların rehabilitasyon sürecinde din konusunu işlediğimiz yüksek lisans tezimizde, suçla karışan çocukların ve ailelerinin din ile ilişkilerini anlamlandırmaya çalıştığımız tez sorularına verilen cevaplardan elde edilen sonuç ve öneriler bu şekilde özetlenebilir. Suçla karışmış çocukların rehabilite edilmeleri ve bu sürece dahil olmayı istemeleri büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte başvurulabilecek birçok kurum vardır. Şüphesiz din de bu kurumlardan sadece bir tanesidir. Görüşmelerin sonuçları bize gösteriyor ki, bir rehabilitasyon süreci takip edilecekse bu sadece suçla karışan çocuklar ile çalışılarak mümkün değildir. Bu çocukların içindeki buldukları aile, çevre ve toplum her biri suçla sürüklenmesinde bir etkidir. Mutlaka olumlu ya da olumsuz etkileşim yaşadığı kişiler ile rehabilitasyon süreci ortak sürdürülebilecek bir süreçtir.

Saha notlarımızı aktarırken sık sık toplumun din algısından bahsettik. Toplum içindeki bireylerin sürekli etkileştiği bir bütündür. Çocuk ya da birey sözlü ya da fiziksel temas kurduğu herkesten etkilenir. Seminerler, özellikle kamu spotları ile toplumun ortak değerleri ya da kavramları anlamlandırmaları sağlanabilir.

Din eğitimi verilecekse bunun modern araçlar ile çağın gereklerine uygun yapılarak çocuklara-gençlere ulaşması sağlanmalıdır. Korkuya sebep olacak kavramlardan, kelimelerden uzak durulmalıdır.

Kaynakça

Alacakaplan, U. (1975). *Suçun Unsurları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Altuntop, S. (2015). *Suçla Mücadele ve Güvenlik Klasik ve Çağdaş Metinler*. Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları.

Arslan, P. D. (2009). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Adres Yayınları.

Asımgil, D. S., & Çekmegil, P. D. (2009). *Çocuklarımızı Nasıl Yetiştirmeliyiz?* İstanbul: Çelik Yayınevi Yayınları.

Ayan, S. (2011). *Suçlu Kim? Türkiye'de Çocuk Suçluluğu*. Ankara: Ütopya Yayınevi Yayınları.

Ayten, A., & Düzgüner, S. (2017). *Tasavvuf Psikolojisine Giriş Bireysel Arınma ve Güzel Ahlak*. İstanbul: Sufi Kitap Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bal, H. (2013). *Suç Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.

Barzun, J., & Graff, H. F. (2010). *Modern Araştırmacı*. (F. Dilber, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Bilmen, Ö. N. (2010). *Beşyüz Hadis-i Şerif Hikmet Goncaları*. İstanbul: Semerkand Yayınları.

Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., et al. (2009). *Sosyoloji*. Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Canan, İ. (2003). *Resulullah'a Göre Ailede ve Okulda Çocuk Terbiyesi*. İstanbul: Cihan Yayınları.

Canatan, K. (2005). *İslam Sosyolojisi Tarihsel ve Çağdaş Birikimin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Canatan, K., & Yıldırım, E. (2009). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.

Demirbaş, P. D. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Dolu, O. (2015). *Suç Teorileri Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*. İstanbul: Global Politika ve Strateji Yayınları.

El-Buhari, M. İ. (2009). *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*. (M. Sofuoğlu, Çev.) İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.

Giddens, A. (2006). *Sosyoloji*. (C. Güzel, Dü.) Ankara: Ayraç Yayınları.

Gündoğdu, H. (2007). *İslam'da Çocuk Terbiyesi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

İçli, P. D. (2009). *Çocuk, Sokak ve Suç*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

İllich, I. (2016). *Okulsuz Toplum*. (M. Özey, Çev.) İstanbul: Şule Yayınları.

İmamoğlu, P. D. (2015). *Psikolojik ve Ahlaki Açından Çocuk Suçluluğu*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Kayıklık, H. (2006). *Bireysel Dindarlığın Boyutları ve İnanç-Davranış Etkileşimi*, İslami Araştırmalar Dergisi 19 (3): 491-499.

Kuran-ı Kerim

Murat, R. (2013). *Ergenlik Rehberi*. İstanbul: Eşik Yayınları.

Northbourne, L. (2003). *Modern Dünyada Din*. (Ş. Yalçın, Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.

Okur, H. (2013). *Asr-ı Saadet Gençliği*. İstanbul: Semerkand Yayınları.

Onur, B. (2007). *Çocuk Tarih ve Toplum*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Onur, B. (2008). *Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Özdemir, R. (2012). *Aile Okulunda Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Eşik Yayınları.

Perry, B. D., M.D., D., P., & Szalavitz, M. (2013). *Köpek Gibi Büyütülmüş Çocuk Ve Bir Çocuk Psikiyatristinin Not Defterinden Çıkmış Diğer Hikayeler*. (E. Söğüt, Çev.) İstanbul: Okyanus Yayınları.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Derya Yayınları.

Sarı, Ö., & Önkal, G. (2013). *Suçun Sosyolojisi - Cezanın Felsefesi*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.

Selvi, D. (2013). *Edep Bir Tac İmiş*. İstanbul: Semerkand Yayınları.

Selvi, D. (2011). *Ehl-i Sünnet İnancı*. İstanbul : Semerkand Yayınları.

Selvi, D. (2003). *Temel İnanç Esasları*. İstanbul: Semerkand Yayınları.

Seyyar, P. D. (2015). *Tasavvufi Sosyal Hizmet Sufilerin Manevi Terapi Yöntemleri*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

Sipahi, E. B. (2016). *Suç Korkusu Türkiye Kentlerinde Bir Alan Araştırması*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Süleyman, E. D. (1991). *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi 12 Cilt*. (N. Yeniçel, Dü.) İstanbul: Şamil Yayınları.

Uzunay, M. Y. (2013). *Anne Baba Tutumları*. İstanbul: Eşik Yayınları.

Yamaç, Ö. M. (2018). *Apaçi Gençlik Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri: İstanbul'da 'Apaçi' Altkültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma*. İstanbul: Bir Yayıncılık

Yavuzer, P. D. (2016). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.

Yörükoğlu, P. D. (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.

<https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/>